

Дмитро Мазурок

*УКРАЇНСЬКІ
КУР'ЄРИ
В РОСІЇ*

ХАРКІВ
«ПРАВА ЛЮДИНИ»
2020

УДК 343.43(=161.2:470)

M13

Це видання було профінансовано грантом від Бюро з міжнародних питань у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків та правоохоронних питань (INL) Державного департаменту США.

Думки, результати та висновки, викладені в цьому виданні є авторськими і не обов'язково відображають позицію Державного департаменту США.

This publication was funded by a grant from the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs (INL) United States Department of State.

The opinions, findings and conclusions stated herein are those of the authors and do not necessarily reflect those of the United States Department of State

Мазурок Д. І.

M13 Українські кур'єри в Росії / Д. І. Мазурок; Харківська правозахисна група. — Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2020. — 108 с.

ISBN 978-617-7391-79-0

Увазі читача пропонуються результати роботи Харківської правозахисної групи у 2019–2020 рр. за проектом протидії торгівлі людьми. В Україні, зонайменше з 2015 року, діє транснаціональне злочинне угруповання, члени якого обманом вивозять громадян України до Російської Федерації. Примусом, погрозами та шантажем українців втягають у злочинну діяльність, пов'язану із виробництвом та розповсюдженням наркотиків. Після нетривалого розслідування та несправедливого судового розгляду в РФ, жертви торгівлі людьми отримують великі терміни покарання. Харківська правозахисна група допомагала потерпілим повернутися в Україну та наблизити звільнення від відбування покарання.

Ця публікація висвітлює процес вербування жертв та проблеми, з якими стикаються наші громадяни на шляху до свободи. Також надані приклади документів, які можуть допомогти визволитись із тенет своєрідного сучасного рабства.

УДК 343.43(=161.2:470)

© Д. І. Мазурок, 2020
© ГО «Харківська правозахисна група», 2020

ISBN 978-617-7391-79-0

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
ІСТОРІЇ ОСІБ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	9
Владислав Я.	10
Павло Т.	12
Євген О.	14
Денис Б.	17
Олександр Г.	19
Андрій С.	20
Руслан С.	22
Сергій Г.	24
Максим Б.	26
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖЕРТВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ПІД ПРИМУСОМ.....	28
Міжнародне законодавство.....	28
Національне законодавство	30
Застосування згаданих вимог до ситуації українців-жертв торгівлі людьми.....	32
ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	34
Коротка постановка проблеми	34
Вимоги законодавства	34
Що насправді	35
Рекомендації	36

ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ОСОБИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ПРОДОВЖЕННЯ СТАТУСУ	37
Коротка постановка проблеми	37
Вимоги законодавства	37
Що насправді	38
Рекомендації	41
ПРИВЕДЕННЯ ВИРОКУ У ВІДПОВІДНІСТЬ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	42
Коротка постановка проблеми	42
Вимоги законодавства	42
Що насправді	45
Рекомендації	52
ЗАРАХУВАННЯ СТРОКУ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ У СТРОК ПОКАРАННЯ.....	53
Коротка постановка проблеми	53
Вимоги законодавства	53
Що насправді	55
Рекомендації	57
МОЖЛИВОСТІ ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ДЛЯ ЗАСУДЖЕНИХ-ЖЕРТВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЯКІ ПЕРЕВЕДЕНІ В УКРАЇНУ	58
Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.....	58
Коротка постановка проблеми.....	58
Вимоги законодавства	59
Що насправді.....	59
Рекомендації.....	61
Амністія.....	62
Коротка постановка проблеми.....	62
Вимоги законодавства	62
Рекомендації.....	64
Помилування	64
Коротка постановка проблеми.....	64
Вимоги законодавства	64

Що насправді.....	65
Рекомендації.....	67
ВИСНОВОК.....	69

ДОДАТКИ

Додаток 1. ЯК ОТРИМАТИ СТАТУС ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ?	73
Додаток 2. ЯК ОТРИМАТИ СТАТУС ЖЕРТВИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ?	82
Додаток 3. ЯК ЗАСТОСУВАТИ «ЗАКОН САВЧЕНКО»	86
Додаток 4. ЯК ПОДАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ	91
Додаток 5. ЯК ПОДАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАМІНУ НЕВІДБУТОЇ ЧАСТИНИ ПОКАРАННЯ БІЛЬШ М'ЯКИМ	98

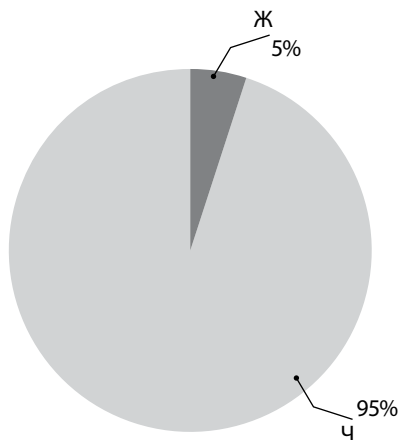
ВСТУП

Згідно з даними Харківської правозахисної групи щонайменше з 2015 року в Україні діє транснаціональне злочинне угруповання, члени якого обманом вивозять громадян України до Російської Федерації. Примусом, погрозами та шантажем українців втягують у злочинну діяльність, пов'язану із виробництвом та розповсюдженням наркотиків. Через очевидну змову з правоохоронними органами Росії заяви українців про діяльність злочинної мережі не розслідуються. Російські суди не звертають увагу на те, що українці стали жертвами торгівлі людьми. Після нетривалого розслідування та несправедливого судового розгляду українці засуджуються за ст. 228.1 Кримінального кодексу Російської Федерації (незаконні виробництво, збут або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконні збут або пересилання рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини).

Міністерство юстиції Росії за певних умов дає згоду на передачу засудженого в Україну для відбування покарання після приведення вироку у відповідність до Кримінального кодексу України. Строки позбавлення волі мають точно співпадати зі строками, призначеними в Росії. Переведення можливе тільки після повної сплати штрафу, який може сягати 200 000 грн.

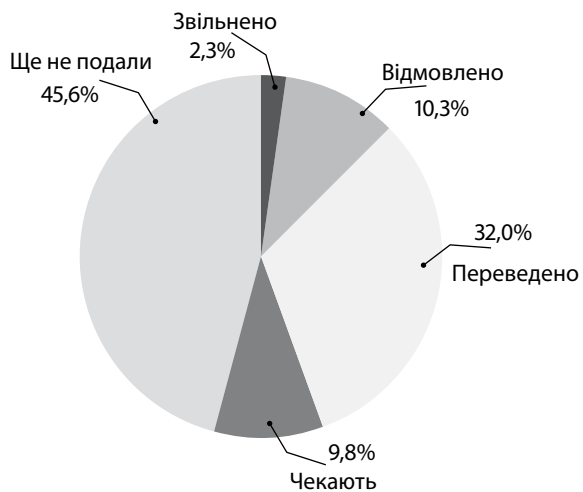
Харківській правозахисній групі відомо про деталі кримінального переслідування 379 громадян України, які стали жертвами діяльності транснаціонального злочинного угруповання. Більшість з потерпілих — чоловіки з середньою освітою.

251 жертва торгівлі людьми вже засуджена в Росії за незаконний обіг наркотиків і отримала покарання в діапазоні від 5 до 20 років позбавлення волі.

Тяжкий шляху додому вдалось подолати 124 українцям. Зараз вони продовжують відбувати покарання в українських установах виконання покарань. Ще 38 осіб вже подали заяви на переведення та чекають на відповідь російського Мін'юсту. Однак 40 наших співвітчизників ризикують залишитись в Росії, оскільки їм відмовлено у поверненні в Україну. 177 жертв торгівлі людьми ще не випробовували долю і не подавали заяви на їх переведення в Україну для відбування покарання. Президент України помилував 3 наших громадян, завдяки цьому 1 звільнено,

а 2 іншим скорочено строк покарання наполовину. Загалом, 9 українцям вдалось звільнитись з неволі, зараз вони вдома з сім'ями.

ІСТОРІЇ ОСІБ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Може здатися, що на гачок торгівців людьми потрапляють лише ті, кому нема вже чого втрачати. На жаль, це не так. Українське представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) опублікувало дослідження, згідно з яким принаймні 13% українців готові погодитися на ризиковану пропозицію щодо роботи за кордоном. Найбільш легкою «здобичкою» стають чоловіки до 44 років із середньою спеціальною освітою. Ні університетський диплом, ані любляча родина, ані спортивна кар'єра не є запорукою того, що з людиною не трапиться лихо. Обираючи жертву, злочинці легко помічають осіб у вразливому стані: хтось втратив роботу, у когось тяжко хворіє рідна людина, а дехто планує створити сім'ю і хоче швидко заробити на весілля. Схема однакова: вербувальники одразу пропонують золоті гори — орендовану за кошти фірми квартиру, телефон, банківський рахунок з «підйомними». Проблеми починаються, коли людина розуміє, в яку халепу потрапила, і намагається звільнитися. Втекти додому неможливо. Щойно «роботодавці» розуміють, що кур'єр не хоче порушувати закон, вони звертаються в поліцію.

У Росії жертв цієї злочинної схеми судять як кур'єрів-одинаків. Російські правоохоронці не розслідують безпосередньо факт вербування, не зважають на те, що це частина однієї великої системи. І це при тому, що українці готові свідчити: хто їх завербував, в який спосіб з ними контактували «керівники» і навіть де шукати ватажків. Наші громадяни подають заяву про злочин, а справи не порушуються. Зазвичай вирок суду — від 5 до 20 років позбавлення волі.

Кілька десятків «піших кур'єрів» вдалося перевести до українських в'язниць. Незважаючи на наданий Міністерством соціальної політики офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, такі люди

змушені і далі відбувати покарання. Механізму звільнення, крім індивідуального помилювання Президентом, у цій ситуації поки що немає.

Пропонуємо до вашої уваги дев'ять історій. Різних і схожих одночасно. Усі вони про те, як одне-єдине рішення погодитися на вигідну вакансію може коштувати людині свободи, здоров'я та ледь не життя.

Владислав Я.

Владислав має вищу освіту, диплом спеціаліста економіки підприємства. Працював на Качанівському газопереробному заводі ПАТ «Укрнафта». Ввічливий, комунікабельний, спокійний. У 2015 році чоловік одружився з дівчиною з Києва та переїхав до столиці. На новому місці роботу за спеціальністю виявилось знайти нелегко. Подружжя чекало на дитину, вагітність перебігала важко, грошей не вистачало.

«Робота в Росії, високий заробіток» — такими оголошеннями рянів Київ того року. Владислав зачепився очима за рекламний папірець у транспорті. Зателефонував — йому запропонували вакансію кур'єра з доставки побутової техніки та електроніки. Все здавалося законним і не викликало жодних сумнівів. Чоловік погодився та вирушив до Москви.

Він зійшов з потягу 5 жовтня 2015 року, а вже 9 листопада його затримали працівники Федеральної служби Російської Федерації з контролю за обігом наркотиків (ФСКН) у місті Рязані. Те, що відбувалося протягом місяця між цими двома датами, було схоже на погане кіно або сон. «Роботодавці» наказали йому переночувати в Москві, а наступного ранку їхати до Рязані. Там він мав забрати сумку із якимись документами. Владислав так і зробив. Зазирнув у сумку і знайшов там ваги і пакети з незрозумілою речовиною. Він одразу зателефонував «менеджерам» і відмовився працювати, адже він погодився на роботу експедитора побутових товарів та електроніки. У відповідь йому прислали фотографії з Охтирки та Києва. Злочинці точно знали, де мешкають мама Владислава та його вагітна дружина. «Роботодавці» попередили, що вони мають у своєму розпорядженні усі документи та інформацію про заявника, що спростить їм можливість розправи. Чоловік перебував у шоковому стані. Кілька місяців сумлінної роботи і тебе відпускають в Україну, — дали зрозуміти злочинці. У Владислава не було вибору. Втім, вже за місяць наркоугруповання «здало» його російським правоохоронцям.

Одразу після затримання працівники ФСКН застосовували до Владислава тортури та жорстоке поводження. Чоловіка підвішували, били по тілу, застосовували шокери. Він втрачав свідомість. Приводили до тям і знову били. Все це відбувалося у підвальному приміщенні ФСКН Рязані. Адвоката до нього не допускали, повідомлення про підозру у вчиненні злочину йому вручили без присутності захисника. Від чоловіка вимагали зізнатися у тому, що він прибув до Росії з метою розповсюдження наркотиків, підтвердити, що центр угруповання з розповсюдження наркотиків розташований в Україні.

12 квітня 2016 року Залізничний районний суд міста Рязані визнав Владислава винним у вчиненні злочину, передбаченого частиною 3 статті 30 та пунктом «г» частини 4 статті 228.1 Кримінального кодексу Росії та призначив йому покарання у вигляді 9 років позбавлення волі.

30 травня 2016 року Рязанський обласний суд відмовив чоловіку у його апеляційній скарзі на вирок суду від 12 квітня 2016 року, залишивши його без змін.

23 серпня 2018 року Охтирський міськрайонний суд Сумської області задовольнив клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку Залізничного районного суду міста Рязані (Росія) у відповідність із законодавством України, ухвалив вважати Владислава засудженим за вчинення правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 307 Кримінального кодексу України до покарання у вигляді 9 років позбавлення волі.

21 лютого 2019 року Скопинський районний суд Рязанської області своєю постановою задовольнив подання Федеральної служби виконання покарань про передачу чоловіка для подальшого відбування покарання до України.

Зараз Владислав перебуває у Сумській виправній колонії (№ 116). 21 березня 2018 року він отримав довідку про те, що йому встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Крім того, Владислав звернувся до поліції із заявою про злочин, у якій вказав, що під приводом працевлаштування кур'єром його було переміщено до Російської Федерації. Обманом, погрозами та вимаганням заявник був втягнутий у злочинну діяльність, пов'язану із незаконним розповсюдженням наркотичних засобів. Він був визнаний потерпілим у кримінальному провадженні за статтю 149 Кримінального кодексу України.

Доки Владислав перебував за ґратами, у нього народився син. Він його ще жодного разу не бачив. Владислав звертався з проханням про

помилування до Президента України, але Комісія з питань помилування при Президентові не бажала розбиратися в тому, що його обманули шахраї та примусили скоїти злочин, та відмовили у помилуванні.

Павло Т.

«Потрібні працівники, здатні орієнтуватися на місцевості та чітко виконувати вказівки керівництва, зі знанням російської мови для роботи в Російській Федерації», — таке оголошення Павло побачив на сайті hithunter.ua влітку 2015 року. Робота була йому вкрай необхідна. Професійний кухар, через стан здоров'я він не міг працювати за фахом. Річ у тім, що у 2010 році, коли Павло служив у армії, у нього виявили тяжке онкологічне захворювання — меланому шкіри. Дві операції, курси хіміотерапії, друга група інвалідності і — заборона перебувати у приміщеннях з високою температурою.

Тож не дивно, що чоловік зацікавився вакансією, яка передбачала роботу на свіжому повітрі. Він залишив на сайті свої контактні дані, і за декілька днів йому зателефонували. Співрозмовник пояснив, що потрібно приїхати до Києва на співбесіду.

У столиці Павла зустрів буцімто співробітник компанії-вербувальника. Він пояснив: фірма поважна, робота легальна, платять добре. Після цього новий знайомий узяв у Павла паспорт, щоб зробити копію, видав мобільний телефон із уже встановленим додатком «CoverMe», пояснив, як користуватися цією програмою для зв'язку з офісом. Також він купив Павлу квиток на потяг з Києва до Москви. Так Павло опинився в Росії.

Щойно чоловік приїхав до столиці Росії, на його робочий мобільний зателефонували. Відтепер він був на постійному зв'язку з «координатором». Той спочатку примусив підлеглого попоїздити: спершу до Ярославля, потім до Белгорода, потім знов до Москви. Лише після цього Павлу було доручено перше завдання. Він мав забрати вантаж і перевезти його до Ярославля, щоб передати іншій людині. Це не викликало ніяких підозр, поки Павло не отримав адресу з фотографією місцезнаходження «вантажу» — просто на вулиці, серед кущів. Звичайно, у Павла одразу виникли питання. Він зателефонував «координатору» і отримав відповідь: людині, яка мала передати «вантаж», стало зле і її забрала швидка. Тож Павло, мовляв, має поспішати і якнайшвидше забрати цінну посылку.

Він довів пакунок до Ярославля і віддав за вказаною адресою. Отримувач «вантажу» був єдиною пов'язаною з вербувальниками людиною, яку Павло побачив на власні очі в Росії. З усіма іншими зв'язок був лише телефоном.

Наступним завданням було знов повернутися до Москви і забрати інший пакунок. Павло поїхав, але все повторилося: пакунок знову «згубився» у куцах. Він написав про це координатору. Відповідь отримав уже не таку чемну, як раніше: він має чітко виконувати свою роботу, а не ставити питання, бо це його не стосується. Він повинен забрати товар в одному місці і передати в інше. Розгубившись, Павло погодився і забрав пакунок.

Втім, у Ярославлі він не витримав: відкрив-таки пакунок. Коли чоловік побачив його вміст, одразу зв'язався з координатором. Цього разу йому сказали правду: у пакунку наркотики, і Павло «вже вляпався». Він, сам того не відаючи, перевозив заборонені речовини. Він, мовляв, навіть не уявляє собі, з якими людьми зв'язався. Вони мають повну інформацію про нього та його сім'ю і знайдуть його де завгодно. У них дуже великі зв'язки, вони можуть зробити, що забажають, з-під землі дістануть і його самого, і його рідних.

Після цієї розмови Павло залишив усі пакунки у квартирі, яку орендував, і побіг на залізничний вокзал. Там купив квитки до Києва і повернувся в квартиру по своїй речі. Однак на порозі вже чекала поліція. Після особистого огляду квитки порвали і викинули, а Павла заарештували за підозрою в розповсюдженні наркотиків. Під час обшуку в квартирі знайшли пакунки з наркотиками. Це сталося 24 липня 2015 року. Відтоді Павло перебуває за ґратами.

За рік, 26 серпня 2016 року, вироком Фрунзенського районного суду м. Ярославля Павло був визнаний винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин у великому, а також в особливо великому розмірах. Його засудили до позбавлення волі строком на 7 років. Суди апеляційної та касаційної інстанцій відмовили у перегляді вироку.

Після набрання вироком законної сили Павло звернувся із заявою до Федеральної служби виконання покарань Міністерства юстиції Росії про його передачу в Україну для подальшого відбування покарання. 11 серпня 2017 року ухвалою Іллічівського міського суду Одеської області було задоволено клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством Украї-

ни. Суд визначив, що за кримінальне правопорушення, вчинене Павлом, відповідальність передбачена за статтею 307 частинами 2, 3 Кримінального кодексу України. Строк позбавлення волі становить 7 років без конфіскації майна. Відповідно до постанови суду Росії заявника передано для подальшого відбування покарання в Україну. Зараз Павло перебуває у Вознесенській виправній колонії (№ 72). Він є потерпілим у кримінальному провадженні за статтею 149 КК України. Від 26 липня 2019 року йому встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Під час перебування в колонії у Павла знов виявили новоутворення. Він потребує постійного нагляду лікаря-онколога. Павло звернувся до Президента із заявою про помилування, але Комісія з питань помилування при Президентові відмовила йому.

Євген О.

«У мого Євгена дві вищі освіти, він ніколи ні в чому кримінальному задіяний не був», — розповідає про свого сина Катерина О., громадська активістка, депутат Черкаської районної ради двох скликань, учасниця Майдану.

Євген закінчив Черкаський педагогічний університет за спеціальністю «Викладач економічної теорії» та Полтавський економічний інститут за спеціальністю «Маркетолог». Він мешкав у селі Мошни Черкаського району разом із дружиною та двома дітьми, яким на той час було 7 і 9 років. Був приватним підприємцем. Для того, щоб розширити свій бізнес, взяв кредит та відкрив у Черкасах магазин іграшок. На жаль, бізнес не пішов. Борг перед банком швидко виріс до 100 000 грн. Щоб його виплатити, довелося б продати заставлений батьківський будинок та інше майно.

Євген закрити магазин, а сам вирішив їхати воювати на Схід у складі військ АТО. Мав відбути до Вінниці на навчання від «Правого сектору», але згодом йому відмовили. Чоловік уже збирався їхати до Польщі на заробітки, коли в Черкасах у маршрутці побачив оголошення «Требуется пеший курьер для работы в ближнем зарубежье».

Спочатку чоловік не зацікавився нав'язливою рекламою, якою, як виявилось, ряснів увесь центр міста. А потім — подзвонив. Потенційні роботодавці обробляли професійно. Пропонували роботу в інтернет-магазинах одягу. Треба просто розносити посилки. Зарплата висока, бажа-

ючих отримати таку вигідну роботу дуже багато. Отже, треба вирішувати швидко. Обіцяли безкоштовний проїзд до місця роботи, оплату житла, добові на перші дні в чужому місті, оплату праці кожного тижня. Заохочували навіть оплатою проїзду до Києва, якщо немає грошей доїхати до столиці.

Євген узяв із дому всього 200 гривень і вирушив до Києва. Родині Євген нічого не розповідав. Про нову роботу повідомив уже з київського потягу. У столиці чоловіка зустріли двоє молодиків, сфотографували паспорт і самого «майбутнього пішого кур'єра» у повний зріст. Видали квиток, робочий телефон, 700 гривень на їжу і посадили на потяг до Москви. Там, за домовленістю, Євгена мали зустріти роботодавці, але ніхто так і не з'явився. Натомість на робочий телефон надійшла інформація, що українець має їхати до Калуги, відкрити в банку рахунок на своє ім'я та винайняти квартиру. Усі витрати — коштом фірми: гроші надійшли одразу на зойно видану банківську картку.

Перше завдання — поїхати до Москви і отримати посылку. Але не забрати в поштовому відділенні, а знайти у снігу під трансформаторною будкою коробку з-під взуття. І до Калуги треба повернутися не громадським транспортом, а обов'язково на таксі. Але під трансформаторною будкою «посилки» не було. «Роботодавці» по телефону наполягали: або шукай, або вб'ємо.

Він переночував у гостелі, наступного дня знов пішов шукати. Поряд були гаражі, охоронці мали собак. І ці собаки коробку знайшли і порвали. У такому стані вона і валялася в снігу. В коробці був пакетований чай і ще — пакетики з чимось білим, наче сіль чи цукор. Ясно, що наркотики...

Євген одразу зателефонував «в офіс», сказав, що займатися цим не буде, адже він їхав на легальну роботу. Але йому стали погрожувати: мовляв, фотографували його паспорт і тепер знають, де живе родина Євгена, тож і його застрелять, і до дітей доберуться. І взагалі, перш ніж звільнитися, треба відпрацювати всі гроші, які фірма на нього витратила — і на житло, і на всі переїзди. Заляканий, Євген відпрацював на злочинців ще два тижні, а після вирішив тікати. Але не встиг — його одразу арештували.

Він не розумів, що всі його кроки контролювалися через навігатор на смартфоні та прослуховування розмов. Весь час Євген шукав вихід із ситуації, навіть думав попроситися до психіатричної лікарні або перейти кордон пішки. Якось він повідомив рідним, щоб не хвилювались, якщо

пропаде. Можливо, він переїде в інше місто на роботу. Після цього дзвінка він зник на три місяці. Вийшов на зв'язок, коли вже був затриманий за підозрою у розповсюдженні наркотиків. Його заарештували менш ніж через місяць після виїзду до Росії, 4 січня 2016 року. Одразу забрали смартфон та самостійно ввели пін-код. Поліцейські сказали, що він був весь час на контролі, про нього все знають, тому потрібно підписати зізнання. Цілий день його тримали у відділку поліції без їжі і води, били. Потім прийшла слідча та адвокатка, без допиту заставили підписати вже готовий протокол. У разі відмови погрожували 20 роками позбавлення волі. Перебуваючи в СІЗО, Євген зустрів багатьох українців, які за таким же сценарієм опинились у Росії за ґратами. Саме завдяки цьому вдалося знайти сотні інших громадян України — жертв торгівлі людьми.

18 серпня 2016 року вироком Калузького районного суду Калузької області Євгена визнали винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин, вчинений організованою групою у великому розмірі. Його засудили до позбавлення волі строком на 7 років у колонії суворого режиму. Після набрання вироком законної сили чоловік звернувся із заявою до Федеральної служби виконання покарань Міністерства юстиції Росії про його передачу в Україну для подальшого відбування покарання.

16 червня 2017 року ухвалою Черкаського районного суду Черкаської області було задоволено клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України. Суд ухвалив вважати Євгена засудженим за статтею 15 частиною 3, статтею 307 частиною 3 Кримінального кодексу України до 7 років позбавлення волі. Строк відбування покарання рахувати з 18 серпня 2016 року. 11 липня 2019 року ухвалою Придніпровського районного суду міста Черкаси Євгену зараховано строк попереднього ув'язнення з 4 січня по 6 вересня 2016 року в строк відбутого покарання з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Євген знаходився в Черкаській виправній колонії (№ 62). 6 жовтня 2017 року він отримав довідку про те, що йому надано статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, а 11 травня 2017 року повідомили, що він є потерпілим у кримінальному провадженні за статтею 149 Кримінального кодексу України за фактом вербування та переміщення людей з метою експлуатації, а саме втягнення у злочинну діяльність, пов'язану

з розповсюдженням наркотичних засобів на території Російської Федерації. Чоловік потребував стаціонарного лікування.

Євген подав на ім'я Президента прохання про помилування. Комісія з питань помилування при Президентові на своєму засіданні 4 лютого 2020 року рекомендувала його помилувати. Проте протягом майже семи місяців рішення про помилування Президентом ухвалено не було, і чоловік у серпні цього року вийшов на волю за процедурою умовно-дострокового звільнення.

Денис Б.

У родині Дениса сталося лихо: захворіла на рак сестра. Грошей на лікування катастрофічно не вистачало, і чоловік був змушений терміново шукати високооплачувану роботу. В інтернеті знайшов оголошення — «шукаємо кур'єра». Що саме доведеться розвозити, в оголошенні не вказували. З роботодавцем необхідно було зустрітися протягом трьох днів у Києві. Три дні — це дуже мало. Мало, щоб оцінити ситуацію і правильно прийняти самостійне рішення. Мало, щоб помітити шахрайство та уникнути небезпечної ситуації. До того ж, часу розбиратися не було — тяжко хворіла рідна людина.

З вербувальником зустрілися в офісі поблизу Центрального залізничного вокзалу в Києві. Весь процес був дуже організованим і чітким. У приміщенні було чимало людей, які приїхали в пошуках роботи. Працівники офісу були доброзичливі, з повагою ставилися до відвідувачів. Один із них пояснив, що на даний момент роботи в Україні, на жаль, немає, треба очікувати, а робота в Росії є. І Денис на неї погодився.

Довелося заповнити анкети з особистими даними: адреса, попереднє місце роботи, склад сім'ї, відомості про батьків, копія паспорта. Вже за кілька днів — виїзд. Чоловіку видали телефон «Samsung» з встановленим мобільним додатком «CoverMe». За допомогою смартфонів роботодавці мали можливість відстежувати кур'єрів, вимикати телефон було суворо заборонено. Дали гроші на дорогу та їжу, простежили, щоб сів у потяг. З іншими кур'єрами чоловік не бачився і не мав можливості поспілкуватись. Так він опинився в Росії.

У Москві Денису оператор пояснив, що треба їхати далі, до Пензи. В Пензі зустріла жінка і провела на квартиру. Оренду сплачував роботода-

вещь. Згодом прийшли інструкції від оператора, що і як робити з товаром. І тільки тоді Денис зрозумів, у яку халепу потрапив.

Він зв'язався з оператором і пояснив, що не хоче працювати з наркотиками і збирається повернутися в Україну. Оператор наполягав: треба відпрацювати величезні кошти, які вже було витрачено на Дениса: дорога, оренда квартири, аванс. До того ж, у них є всі документи з адресою рідних. Навіть якщо втече, схватися Денис не зможе ні в Україні, ні в Росії. Невдовзі чоловіка затримала російська поліція.

21 листопада 2017 року вироком Першотравневого районного суду м. Пензи Дениса визнали винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин із використанням електронних та інформаційно-телекомунікаційних систем організованою групою в особливо великому розмірі. Йому було призначене покарання у вигляді позбавлення волі строком на 6 років. Суди апеляційної та касаційної інстанцій відмовили у перегляді вироку.

Після набрання вироком законної сили Денис звернувся із заявою до Федеральної служби виконання покарань Мініюсту Росії про його передачу в Україну для подальшого відбування покарання.

30 липня 2018 року Вінницький міський суд Вінницької області задовольнив клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України. Суд визначив, що за кримінальне правопорушення, вчинене Денисом, відповідальність передбачена статтею 307 частиною 3 Кримінального кодексу України. Строк позбавлення волі становить 6 років без конфіскації майна. 24 січня 2019 року Жовтневий районний суд м. Пензи постановив передати чоловіка для подальшого відбування покарання в Україну. Зараз Денис перебуває в Літинській виправній колонії (№ 123).

7 вересня 2017 року Денис отримав довідку про те, що він має статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

7 квітня 2017 року він звернувся до поліції із заявою про злочин. Він розповів українським правоохоронцям, що на території Росії обманом, погрозами та вимаганням був втягнутий у злочинну діяльність, пов'язану із незаконним розповсюдженням наркотичних засобів. Його визнано потерпілим у кримінальному провадженні за статтею 149 Кримінального кодексу України. Денис звернувся до Президента України з проханням про помилування. Проте Комісія з питань помилування при Президентові відмовила йому.

Олександр Г.

Початок 2014 року. Черговий тур Чемпіонату України з баскетболу. Судить матч суддя Федерації баскетболу України — Олександр, сам досвідчений гравець, чемпіон України 2009 року. За кілька місяців життя чоловіка зміниться.

У грудні Олександр серйозно травмувався: на тренуванні розірвав Ахіллове сухожилля. Складна операція, довге лікування, місяці реабілітації. Все це коштувало великих грошей. Збирати довелося по друзях, знайомих, нарешті — звернутися по кредит до банку.

Щоб повернути борги і розрахуватися з банком, навесні Олександр почав шукати роботу. Знайомий порадив київську фірму, яка наймає кур'єрів. Олександр зателефонував. Виявилось, що хоча «контора» українська, вакансії наразі відкриті лише в Росії. Чоловік погодився і вирушив до Києва.

Вербувальник зустрів Олександра на залізничному вокзалі. У найближчому кафе у нього взяли паспорт та ідентифікаційний код, дали квиток до Москви. Посадили на потяг.

У Москві виявилось, що спочатку на нього чекає двотижневе стажування у Калузі. А звідти вже новоспеченого кур'єра відправили до Астрахані. Робота була нескладною: підбирати невеликі пакети в одному місці та відносити в інше. Головне — чітко та без питань виконувати завдання вербувальників. За будь-які вагання погрожували фізичною розправою. За ним наглядали, вели відеоспостереження.

Коли до закінчення терміну легального перебування в Росії залишався тиждень, Олександр зателефонував батькам і розповів, що дуже наляканий, ймовірно, він втягнутий у щось незаконне, що завтра ж візьме квиток додому. Наступного дня дорогою на вокзал його затримав поліцейський патруль. Правоохоронці задалегідь знали його ім'я, у його речах шукали наркотики. Не знайшли.

Втім, під час обшуку квартири, яку Олександр орендував з чоловіком із Узбекистану, заборонені речовини таки відшукали у духовці. Олександр звинуватили у зберіганні цих наркотиків та заарештували.

13 січня 2017 року вироком Калузького районного суду Калузької області його визнали винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин, вчинений організованою групою, у великому та особливо вели-

кому розмірі. Його покарали позбавленням волі строком на 10 років у колонії суворого режиму.

Після набрання вироком законної сили Олександр звернувся із заявою до Федеральної служби виконання покарань Міністерства юстиції Росії про його передачу в Україну для подальшого відбування покарання.

20 липня 2018 року Дзержинський районний суд Калузької області постановив передати чоловіка для подальшого відбування покарання в Україну. 15 січня 2018 року ухвалою Автозаводського районного суду м. Кременчука клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України було задоволено. Суд ухвалив вважати Олександра засудженим за статтею 15 частиною 3, статтею 307 частинами 2, 3 Кримінального кодексу України, вирок — 10 років позбавлення волі. Зараз він перебуває в Полтавській виправній колонії (№ 64).

3 березня 2019 року Олександр отримав довідку про те, що він має статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. 31 серпня 2017 року він дізнався, що його визнано потерпілим у кримінальному провадженні за статтею 149 Кримінального кодексу України за фактом вербування та переміщення людей з метою експлуатації, а саме втягнення у злочинну діяльність, пов'язану з розповсюдженням наркотичних засобів на території Російської Федерації. Олександр спробував звільнитися через помилування, але на його заяву до Президента Комісія з питань помилування відповіла відмовою.

Андрій С.

Андрія, співробітника «Дніпротяжмаша», мобілізували на фронт у першу ж хвилину, у березні 2014-го. Дома залишились дружина і двоє дітей. Воював. Після демобілізації постійну роботу знайти виявилось не легко. Аби прогледувати родину, довелося перебиватися випадковими приробітками.

У лютому 2016 року дружина Андрія побачила у транспорті оголошення: «Робота зварником за кордоном». Андрій зателефонував, дізнався про умови праці, обіцяв подумати і майже забув про цю вакансію. За місяць «роботодавці» самі нагадали про себе: почали телефонувати і кликати на

будівництво в Росію. Андрій погодився і вирушив до головного офісу рекрутерів в Києві.

Але вербувальники зустріли Андрія чомусь не в офісі, а в кафе біля залізничного вокзалу. Чоловік насторожився. «Та у нас у конторі світло вирубили!», — пояснили роботодавці. Втім, окрім Андрія, того дня оформлюватися на роботу за кордоном прийшло ще чимало людей. До того ж працівники «офісу» були доброзичливими та привітними, докладно все пояснювали, обіцяли легальне працевлаштування та високі заробітки. Андрій заспокоївся.

Чоловіку пообіцяли роботу в будівельній бригаді у Краснодарі. На перший погляд все було законно. Виважено та спокійно менеджер запропонував заповнити анкети з особистими даними. Андрій вказав свою адресу, попереднє місце роботи, склад сім'ї, дані про батьків, надав копію паспорта. Вербувальники працювали блискавично: вже наступного дня Андрію та іншим шукачам роботи видали мобільні телефони, квитки до Москви, кишенькові гроші та заклеєні пакунки з документами, які, мовляв, треба буде передати після прибуття на місце роботи.

У Москві почалися «дива»: через мобільний з ним зв'язалися «роботодавці» — у столиці РФ треба було зачекати, доки не з'являться квитки до Краснодару, а тим часом оселитися у гостелі та відкрити рахунок у банку, щоб отримувати заробітну плату. Так Андрій прожив у Москві тиждень. Нарешті, вирушив до Краснодару. Щойно Андрій зійшов з потяга, його затримали працівники ФСКН РФ. Причина — начебто у пакунку з документами були наркотики. Правоохоронці поводитися жорстоко, з чоловіка вибивали зізнання в тому, що він наркокур'єр.

30 червня 2016 року вироком Жовтневого районного суду м. Краснодара Андрія було визнано винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин з використанням електронних та інформаційно-телекомунікаційних систем в особливо великому розмірі. Його засудили до позбавлення волі строком на 10 років. Суди апеляційної та касаційної інстанцій відмовили у перегляді вироку.

Після набрання вироком законної сили Андрій звернувся із заявою до Федеральної служби виконання покарань Мін'юсту Росії про його передачу в Україну для подальшого відбування покарання. 4 вересня 2017 року ухвалою Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області було задоволено клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку Російської Федерації у відповідність

із законодавством України. Суд визначив, що за кримінальне правопорушення, вчинене Андрієм, відповідальність передбачена статтею 15 частиною 3, статтею 307 частиною 2 Кримінального кодексу України. Строк позбавлення волі становить 10 років без конфіскації майна.

29 січня 2018 року Усть-Лабинський районний суд Краснодарського краю постановив передати чоловіка для подальшого відбування покарання в Україну.

Зараз Андрій перебуває в Ігреському виправному центрі (№ 133). Він спробував звернутися до Президента із заявою про помилування, але Комісія з питань помилування при Президентові України йому відмовила.

Руслан С.

Про що мріють у двадцять років? Киянин Руслан мріяв справити весілля. Якось облаштуватися молодю сім'єю. Треба було заробити грошей.

Оголошення про вакансію кур'єра-експедитора він побачив у Інтернеті. Зарплатня — тисяча доларів на місяць. Все легально: треба розвозити спортивне харчування. Проїзд, житло, телефон — за рахунок роботодавця. Вимоги до потенційного співробітника прості — відсутність судимості, шкідливих звичок, сумлінне ставлення до роботи. Руслан погодився. Залишалось вислати фотографії паспорта та інших документів для «перевірки на відповідність вимогам» і чекати результату.

Незабаром Руслану зателефонував «роботодавець» і повідомив: хлопець отримав роботу, але їхати до Росії треба негайно, ввечері того ж дня. Ніяких відстрочок і часу на роздуми — інакше знайдуть на посаду іншу людину, охочих, мовляв, багато. Руслан зібрав сумку і поїхав на вокзал.

Там хлопцю дали квитки до Брянська, мобільний телефон, гроші для оренди квартири. За кілька днів він уже обживався в орендованій квартирі та чекав, доки з ним зв'яжуться менеджери фірми, що найняла його на роботу. Вказівки почали надходити на телефон, ніяких особистих зустрічей. Руслан повинен був фасувати якісь суміші у пакунки і розкладати їх у прихованих місцях. Хлопець зрозумів, що це не спортивне харчування. Він намагався відмовитися від роботи, звільнитися, але почув те, що й усі, хто потрапив у ці тенета: «Треба відпрацювати вкладені в тебе чималі

гроші». Наркаторговці погрожували, що заподіють шкоду рідним Руслана, адже мали на руках усі персональні дані хлопця.

Разом з іншим українцем, такою ж жертвою торгівлі людьми, Руслан спробував повернутися додому. 3 листопада 2014 року на залізничному вокзалі їх затримали.

На стадії досудового розслідування та розгляду справи у суді інтереси Руслана захищав адвокат за призначенням. Хоча захистом цю формальну правову допомогу назвати важко: адвокат не подавав скарг, не вчиняв активних дій, не відстоював твердження підзахисного про вчинення ним злочину під примусом. Крім того, адвокат наполегливо радив Руслану визнати свою вину, мовляв, від цього покарання буде вдвічі меншим. Матері Руслана відмовляли у зустрічі з сином понад 11 місяців, вимагаючи, щоб хлопець визнав свою вину.

21 квітня 2016 року Володарський районний суд міста Брянська визнав Руслана винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин у великому розмірі, організованю групою, а також в підготовці до незаконного збуту наркотичних речовин в особливо великому розмірі організованю групою. Йому призначили покарання у вигляді 8 років позбавлення волі в колонії суворого режиму.

4 травня 2017 року Голосіївський районний суд міста Києва задовольнив клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України. Суд визначив, що статті закону, за якими Руслан засуджений у Росії, відповідають частині 1 статті 15, частині 3 статті 307 Кримінального кодексу України та постановив вважати Руслана засудженим до 8 років позбавлення волі.

16 жовтня 2017 року Володарський районний суд міста Брянська своєю постановою задовольнив подання Федеральної служби виконання покарань Міністерства юстиції Росії про передачу українця для подальшого відбування покарання до України.

3 19 липня 2018 року Руслан відбуває покарання у Бориспільській виправній колонії (№ 119). 24 травня 2018 року він отримав довідку про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. За заявою Руслана розпочате кримінальне провадження за ознаками вчинення щодо нього кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 149 Кримінального кодексу України («Торгівля людьми»). У цьому кримінальному провадженні Руслан визнаний потерпілим. Досудове

слідство триває та здійснюється Слідчим управлінням Головного управління Національної поліції України у місті Києві. Руслан надіслав заяву про помилування до Президента України. Проте Комісія з питань помилування йому відмовила.

Сергій Г.

Правник теж може потрапити на гачок злочинців. Сергій закінчив Університет сучасних знань за спеціальністю «Правознавство». А ось роботи за спеціальністю в невеличкому містечку Чернігівської області довго знайти не міг. На допомогу від батьків хлопець розраховувати не міг, навпаки, мав сам про них піклуватися: і матір, і батько є непрацевдатними через інвалідність. Сергій перебував у пригніченому стані, згоден був уже на некваліфіковану працю.

Восени 2014 року у транспорті він побачив оголошення про високооплачувану роботу кур'єром. Відгукнувся. На співбесіду довелося поїхати до Києва. Рекрутери запевняли: робота за кордоном, цілком легальна, треба перевозити документи, проживання, проїзд та харчування за рахунок роботодавця. Сергій погодився. Особи, які проводили співбесіду, сфотографували його документи та записали всі дані його батьків. 14 жовтня 2014 року Сергій виїхав до Російської Федерації.

На місці йому запропонували вже зовсім іншу роботу, ніж та, яку обіцяли в Києві. Йшлося не про перевезення документації. Сергій зрозумів, що втягнутий у незаконне розповсюдження наркотиків. Він намагався одразу відмовитись від роботи. Однак особи, які контролювали його на території Росії, почали погрожувати розправою над ним та його рідними. Вони заявляли, що Сергій має величезний борг перед «роботодавцями» за проїзд, житло та видану йому техніку, що він не може припинити роботу та повернутись до батьків в Україну, поки не відпрацює витрачені на нього кошти.

Сергій перебував у Росії менше ніж два тижні. За цей час він неодноразово намагався відмовитись від незаконної діяльності. І отримував погрози, що дедалі ставали все більш реальними. 3 листопада 2014 року Сергія затримали працівники поліції Росії. З цього дня він перебуває під вартою.

Під час досудового слідства, розповідає Сергій, слідчий неодноразово наголошував, що якби не його українське громадянство, то такому, як

він, навіть повідомлення про підозру у вчиненні злочинів щодо незаконного обігу наркотичних речовин не вручали би. У хлопця був адвокат за призначенням, але той надавав правову допомогу досить формально та обмежено. Твердження Сергія про те, що він є жертвою торгівлі людьми, не врахував ані слідчий, ані прокурор, ані суд. Хлопець не мав можливості заявляти клопотання та подавати заперечення.

21 квітня 2016 року Володарський районний суд м. Брянська визнав Сергія винним у замаху на незаконний збут наркотичних речовин у великому розмірі, організованою групою, а також у підготовці до незаконного збуту наркотичних речовин в особливо великому розмірі організованою групою. Йому було призначено покарання у вигляді 9 років позбавлення волі в колонії суворого режиму.

22 березня 2017 року Носівський районний суд Чернігівської області задовольнив клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України. Суд визначив, що статті закону, за якими Сергій засуджений у Росії, відповідають частині 2 статті 15, частині 3 статті 307 та частині 1 статті 15, частині 3 статті 307 Кримінального кодексу України. Строк позбавлення волі становить 9 років.

2 листопада 2017 року Володарський районний суд м. Брянська постановив передати Сергія для подальшого відбування покарання в Україну.

З 1 червня 2018 року Сергій перебуває у Житомирській виправній колонії (№ 4). 2 травня 2018 року він отримав довідку про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. За його заявою розпочате кримінальне провадження за ознаками вчинення щодо нього кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 149 Кримінального кодексу України. У цьому кримінальному провадженні Сергія визнано потерпілим у зв'язку із його вербуванням та переміщенням до Російської Федерації з метою експлуатації у формі втягнення у злочинну діяльність. Досудове слідство здійснюється Слідчим управлінням Головного управління Національної поліції України у місті Києві.

Спроба звільнитися від відбування покарання за процедурою помилування Президентом була невдалою. Комісія з питань помилування при Президентові України відмовила у помилуванні.

Максим Б.

В березні 2016 року Максим побачив оголошення про роботу водієм-кур'єром з високою заробітною платою. Зателефонувавши, він дізнався, що роботи в Україні немає, але отримав пропозицію поїхати в Росію. Для обговорення деталей Максима запросили до Києва.

Під час співбесіди незнайомець представився працівником ТОВ «Експедиція» та запропонував роботу кур'єром-комплектувальником в Москві. Обіцяв 6000–8000 грн. на місяць. При цьому вербувальник наголосив, що робота буде проходити в автономному режимі, вказівки надаватимуться телефоном. В Москві Максим має орендувати житло та придбати автомобіль. В якості перевірки Максима змусили пройти тест на «детекторі брехні» та надати копії всіх своїх документів.

Через деякий час Максиму знов зателефонував вербувальник. Останній повідомив майбутню жертву про успішне проходження співбесіди та запропонував зустрітися. Згодом Максим отримав мобільний телефон, гроші та квиток до Москви. Обов'язковою умовою було направлення фотозвіту місця його знаходження декілька разів на день.

На початку квітня 2016 року Максим прибув до Москви. Він зупинився в гостелі та розпочав пошуки житла та автомобіля. Через деякий час Максим отримав повідомлення про необхідність відправити свої фотографії розміром 3x4 електронною поштою. Згодом, він отримав посилку, в якій були паспорти громадянина Російської Федерації на незнайомі прізвища, але з фотографіями Максима.

Перелякавшись, Максим зв'язався з роботодавцем та повідомив, що відмовляється працювати. Погрозами та шантажем його змусили працювати далі: купувати товари за наданим списком. У подальшому Максима познайомили з напарником, який купував товари та обладнання, а Максим був його водієм. Приблизно на початку червня 2016 року Максим з'ясував, що напарника та ще одну людину змушують виготовляти наркотичні засоби, для чого було орендовано будинок та гараж, завезено обладнання та реактиви. Жоден з учасників подій не давав добровільної згоди на цю роботу, але їх змушували погрозами у бік рідних. Під час роботи у Максима сильно погіршився стан здоров'я, але йому суворо заборонили звертатися до лікарні. 12 жовтня 2016 року Максима та всіх хлопців, які були разом з ним, затримала поліція Росії.

З того часу Максим перебуває в Слідчому ізоляторі м. Москва. Він став одним з обвинувачених у відомій в Росії справі «Хімпрому». По ній в Росії заарештували 67 людей, 47 з яких виявилися громадянами України. Їх звинуватили у створенні міжнародного наркосиндикату. Російські правоохоронці заявили, що в 2015 році наші співгромадяни створили Інтернет-магазин «Хімпром», через який торгували наркотиками. Співробітників злочинне угруповання вербувало в Україні через звичайну рекламу у засобах масової інформації.

В Україні Максим отримав статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми та статус потерпілого у кримінальному провадженні. На жаль, ці обставини не взяті до уваги російським судом. Суд у справі «Хімпрому» в Москві триває.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖЕРТВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ПІД ПРИМУСОМ

Міжнародне законодавство

За роки незалежності Україною було ратифіковано низку міжнародних договорів у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема:

- 1) Конвенція про примусову чи обов'язкову працю (1930 рік);
- 2) Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 рік);
- 3) Конвенція про права дитини (1989 рік);
- 4) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (2000 рік);
- 5) Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (2000 рік);
- 6) Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (2005 рік).

Особливу увагу слід приділити двом міжнародним договорам, які мають стосунок до ситуації українських жертв торгівлі людьми в Росії. Це — Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі — Європейська конвенція) та Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (далі — Конвенція РЕ).

Стаття 4 Європейської конвенції має назву «Заборона рабства і примусової праці». Відповідно до цієї статті «Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю».

Приймаючи до уваги практику Європейського суду з прав людини (*C.N. проти Сполученого Королівства*, §66; *Siliadin проти Франції*, §112; *C.N. і V. проти Франції*, §105; *Ранцев проти Кіпру і Росії*, §285), позитивні зобов'язання держави включають в себе:

- 1) запровадження належної нормативно-правової бази. Це означає, що в національному законодавстві мають бути передбачені положення, які:
 - а) забороняють та карають будь-яке діяння, внаслідок якого особа може опинитись у рабстві або у підневільному стані, або може бути примусовою чи обов'язковою праці;
 - б) запобігають такій торгівлі;
 - в) захищають потерпілих;
 - г) гарантують конкретний і ефективний захист прав як наявних, так і потенційних потерпілих від торгівлі людьми;
- 2) вжиття оперативних заходів аби врятувати особу від згаданого становища або такого ризику;
- 3) проведення розслідування. Зобов'язання провести розслідування не залежить від скарги потерпілого або близької йому людини: державні органи повинні діяти відразу, як тільки їм буде повідомлено про проблему. Для того, аби бути ефективним, розслідування має бути незалежним від осіб, які є учасниками подій. Воно має також дозволити встановити і покарати винних осіб. У справах стосовно міжнародної торгівлі людьми держави-учасниці зобов'язані не лише провести внутрішнє розслідування на підставі фактів, що мали місце на їхній власній території, але й дієво співпрацювати з компетентними державними органами інших залучених держав у рамках розслідувань фактів, що мали місце поза їхньою територією.

Єдиним міжнародним документом, який прямо регулює питання відповідальності жертв торгівлі людьми за злочини, вчинені під примусом, є Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, яка набула чинності для України 1 березня 2003 року. Відповідно до статті 1 її основними цілями є:

- а) запобігання торгівлі людьми й боротьба з нею з одночасним гарантуванням гендерної рівності;
- б) захист прав людини стосовно жертв торгівлі людьми, розробка всеосяжної структури захисту жертв і свідків та допомоги їм

- з одночасним гарантуванням гендерної рівності, а також забезпечення ефективного слідства й кримінального переслідування;
- в) сприяння міжнародному співробітництву в боротьбі з торгівлею людьми.

Згідно з пунктом «а» статті 4 Конвенції РЄ «торгівля людьми» означає найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою особою, для експлуатації. Експлуатація включає в себе, принаймні, експлуатацію проституції інших осіб чи інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи послуги, рабство чи подібну до рабства практику, поневолення або вилучення органів. Згода жертви торгівлі людьми на умисну експлуатацію, визначену в пункті «а» цієї статті, не має значення, якщо було застосовано засоби, зазначені в пункті «а».

Важливою гарантією для жертв торгівлі людьми є визнання Конвенцією РЄ їх уразливого стану і розуміння того, що вони не є злочинцями у звичайному сенсі цього терміну. Злочини, вчинені жертвами торгівлі людьми, не можуть кваліфікуватись за загальними правилами кримінального закону. Кожен випадок злочинної діяльності жертви торгівлі людьми має розглядатись в аспекті примусу та зловживання її безпорадним станом. Саме тому статтею 26 Конвенції РЄ встановлений обов'язок кожної договірної сторони, згідно з основними принципами своєї правової системи, передбачити можливість не призначати покарання жертвам за участь у протиправній діяльності в тій частині, у якій вони були примушені так учиняти.

Відповідно до ч.1 ст.9 Конституції України вказаний міжнародний договір є частиною національного законодавства України. Разом з тим, Російська Федерація не підписала Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Відповідно, Україна та її громадяни-жертви торгівлі людьми — не можуть посилатися на положення Конвенції РЄ у відносинах з органами державної влади Росії.

Національне законодавство

Законодавство України, яке стосується питання захисту жертв торгівлі людьми складається з профільного закону та постанов Кабінету Міністрів України.

Так, 15 жовтня 2011 року набув чинності Закон України «Про протидію торгівлі людьми» № 3739-VI (далі — Закон № 3739-VI). В частині 1 статті 1 вказаного закону наведені визначення основних термінів. Зокрема, під торгівлею людьми розуміється здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином. Це визначення у повній мірі узгоджується із відповідним терміном Конвенції РЄ.

Також визначено, що особою, яка постраждала від торгівлі людьми є будь-яка фізична особа, яка стала об'єктом торгівлі людьми і визнана такою відповідно до положень Закону № 3739-VI. Процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми — це комплекс заходів, під час яких уповноважена особа на підставі отриманої інформації та її аналізу порівнює елементи вчиненого щодо особи діяння з визначенням торгівлі людьми, оцінює ймовірність вчинення щодо особи такого діяння та робить висновок, що така особа постраждала від торгівлі людьми.

Згідно зі статтею 6 Закону № 3739-VI Кабінет Міністрів України визначає процедуру встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, а також затверджує форму опитувальника щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та довідки про встановлення їй статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2012 року № 29 Міністерство соціальної політики визначено національним координатором у сфері протидії торгівлі людьми.

Відповідно до частин 4 та 6 статті 15 Закону № 3739-VI обов'язковою складовою процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, є проведення місцевою державною адміністрацією співбесіди з особою, щодо якої розглядається питання про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, із заповненням опитувальника щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. У разі прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, їй видається довідка.

Також статтею 16 вказаного Закону передбачено, що особа, якій встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право на забезпечення особистої безпеки, поваги, а також на безоплатне одержання:

- 1) інформації щодо своїх прав та можливостей, викладеної мовою, якою володіє така особа;
- 2) медичної, психологічної, соціальної, правової та іншої необхідної допомоги;
- 3) тимчасового розміщення, за бажанням постраждалої особи та у разі відсутності житла, в закладах допомоги для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, на строк до трьох місяців, який у разі необхідності може бути продовжено за рішенням місцевої державної адміністрації, зокрема у зв'язку з участю особи в якості постраждалого або свідка у кримінальному процесі;
- 4) відшкодування моральної та матеріальної шкоди за рахунок осіб, які її заподіяли, у порядку, встановленому Цивільним кодексом України;
- 5) одноразової матеріальної допомоги у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- 6) допомоги у працевлаштуванні, реалізації права на освіту та професійну підготовку.

Процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, передбачена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 року № 417 «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми». Особливості даної процедури будуть розглянуті нижче.

Застосування згаданих вимог до ситуації українців-жертв торгівлі людьми

На жаль, згадане вище положення Конвенції РЄ щодо звільнення від покарання жертв торгівлі людьми не було імplementовано у профільний закон. Відсутні необхідні положення й в інших актах національного законодавства. Як вказано в дослідженні, проведеному групою незалежних консультантів на замовлення офісу Координатора проектів ОБСЄ в Україні на прохання Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту: «Наразі ні Кримінальний, ні Кримінальний процесуальний кодек-

си України не містять положень, які б гарантували непідсудність потерпілих від торгівлі людьми за їх причетність до протиправної діяльності, якщо вони діяли з примусу. Через таку ситуацію жертви торгівлі людьми неохоче розповідають про свої обставини органам влади¹. З 2008 року, коли було виконане це дослідження, вказана ситуація не змінилась.

Загалом, Кримінальним кодексом України передбачені певні процедури, які дозволяють звільнити засудженого до закінчення строку покарання, — умовно-дострокове звільнення або заміна призначеного покарання більш м'яким, помилування, амністія. Але вони не можуть бути застосовані до ситуації жертв торгівлі людьми. Щоб пояснити це, розглянемо проблеми, з якими стикаються жертви торгівлі людьми, більш детально.

¹ *Андрея Сьолькнер*. Звіт дослідження «Оцінка потреб національного механізму перенаправлення постраждалих від торгівлі людьми в Україні. ОБСЄ, 2008 — С. 81. Джерело: <https://www.osce.org/uk/secretariat/37381?download=true>

ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Коротка постановка проблеми

Коли українець-жертва торгівлі людьми перебуває в Російській Федерації, він позбавлений можливості особисто подати заяву про кримінальне правопорушення. Навіть вже перебуваючи у виправній колонії в Україні, потерпілі часто мають домагатися внесення поліцією відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань через скаргу до слідчого судді. Через бюрократичні бар'єри та відсутність доступу до правової допомоги кількість осіб, які визнані потерпілими у кримінальних провадженнях значно відрізняється від кількості виявлених правозахисниками жертв.

Вимоги законодавства

Статтю 55 Кримінального процесуального кодексу України передбачено, що потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди. Права і обов'язки потерпілого виникають в особі з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Крім того, потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливорює подання нею від-

повідної заяви, положення частин першої — третьої вказаної статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням — потерпілими може бути визнано кілька осіб.

Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможлиблював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок.

Згідно з частиною 1 статті 214 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Що насправді

Зі 122 жертв торгівлі людьми, які переведені в Україну для подальшого відбування покарання, потерпілими у кримінальних провадженнях визнані лише 76 осіб. Ще 104 українця отримали свій статус потерпілого, знаходячись в Російській Федерації.

На заваді більш широкого залучення жертв торгівлі людьми до кримінальних проваджень в Україні стає проблема особистого звернення із заявою до поліції. Частина наших громадян перебуває у виправних колоніях Російської Федерації і не має доступу до правової допомоги. Відповідно, вони не знають, яку роль має заява про кримінальне правопорушення в даній ситуації, що від неї залежить, як її скласти та до кого звертатись.

Ще більшою проблемою, про яку заявляють наші громадяни, є заборона на відправку кореспонденції українською мовою з місць позбавлення волі в Росії. Звичайно, засуджений ще повинен мати аркуші паперу, конверт та кошти для відправки листа за кордон.

Навіть якщо особа, яка постраждала від торгівлі людьми, звернулась до Національної поліції України із заявою про кримінальне правопорушення, вона не застрахована від відмови у внесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань або ігнорування його заяви. В процесі консультування заявників юристам Харківською правозахисної групи довелось скласти покрокову інструкцію² щодо звернення до поліції та, за необхідності, оскарження бездіяльності до слідчого судді.

Не зважаючи на всі перешкоди, велика кількість осіб, які постраждали від торгівлі людьми змогла отримати статус потерпілого у кримінальному провадженні. Однак, якщо взяти до уваги загальне число жертв, виявлених Харківською правозахисною групою, то лише 47% з них отримали статус потерпілого у кримінальному провадженні.

Рекомендації

Національна поліція України має:

- а) суворо дотримуватись вимог статті 214 Кримінального процесуального кодексу України та вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за повідомленнями про кримінальне правопорушення від осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
- б) не допускати бездіяльності слідчими та ігнорування заяв потерпілих, а також відмов у внесенні відповідних відомостей всупереч приписам ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України.

² <http://khhpg.org/index.php?id=1574171828>

ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ОСОБИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ПРОДОВЖЕННЯ СТАТУСУ

Коротка постановка проблеми

Українці-жертви торгівлі людьми утримуються в установах виконання покарань Російської Федерації або України. За таких умов дотримання порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми майже неможливе. Отримання особистих заяв від жертв, проведення співбесід, обмін документами, оскарження відмов у наданні статусу, коли доступ до заявника ускладнений, — головні виклики, до яких існуюча система виявилась не готовою.

Вимоги законодавства

Процедура встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми передбачена Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми» від 23 травня 2012 року № 417 (далі — *Порядок встановлення статусу*). Вона передбачає наступні основні етапи:

- 1) подача особою, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, за місцем перебування до місцевої держадміністрації заяви про встановлення статусу за формою, затвердженою Мінсоцполітики;
- 2) проведення посадовою особою місцевої держадміністрації співбесіди та заповнення опитувального листа протягом трьох робочих днів з дати подання заяви;
- 3) перевірка інформації, зазначеної в опитувальному листі, щодо її достовірності;

- 4) розгляд матеріалів заяви Мінсоцполітики та ухвалення рішення про встановлення статусу або відмову у його встановленні з обґрунтуванням причин такої відмови.

Відповідно до пункту 14 *Порядку встановлення статусу* підставами для встановлення статусу є:

- 1) укладення незаконної угоди щодо особи, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми;
- 2) вербування, переміщення, переховування, передача або одержання особи, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, шляхом обману, шахрайства, шантажу, її уразливого стану або застосування чи погрозою застосування насильства з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи;
- 3) документи та матеріали, що зібрані під час проведення перевірки і підтверджують можливість встановлення статусу.

Згідно з пунктом 20 *Порядку встановлення статусу* «Статус надається строком до двох років та може бути продовжений за рішенням Мінсоцполітики не більш як на один рік. Для продовження зазначеного строку місцева держадміністрація подає до Мінсоцполітики відповідне письмове обґрунтування».

Однак, пунктами 15, 21 та 23 *Порядку встановлення статусу* передбачено, що: «Невідповідність інформації, наданої особою, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, та інформації, зібраної під час проведення перевірки, є підставою для відмови у встановленні статусу».

У разі прийняття рішення про відмову у встановленні статусу місцева держадміністрація протягом п'яти робочих днів повідомляє особу, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, про його прийняття. Таке рішення може бути оскаржене у судовому порядку.

Позбавлення статусу здійснюється у разі його встановлення на підставі поданих завідомо неправдивих відомостей або недійсних документів, що мали істотне значення для його встановлення».

Що насправді

На даний час статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми отримали лише 33 засуджених, які вже переведені в Україну. Ще 40 засуджених отримали свій статус, знаходячись в Російській Федерації. Загалом, лише

19% з виявлених правозахисниками жертв торгівлі людьми отримали відповідний статус.

В результаті допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми юристи Харківської правозахисної групи виокремили особливу категорію потерпілих. Вона не була раніше відома в практиці правозахисту в Україні. Іншими словами, схема вербування, форма торгівлі людьми та наслідки злочинної діяльності призвели до такого положення потерпілих, в якому національне законодавство виявилось очевидно неефективним. Головною проблемою стало засудження осіб, які постраждали від торгівлі людьми за кордоном — в Російській Федерації. При цьому, російські правоохоронні органи повністю ігнорували заяви про злочин від потерпілих. Факти вербування, погроз, насильства та шантажу не перевірялись. Українці були повністю позбавлені можливості довести факт вчинення злочину під примусом. До того ж, їх продовжують утримувати в установах виконання покарань, як в Росії, так і в Україні.

За таких умов саме звернення для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми стає проблемою. Заява має бути подана за спеціальною формою, затвердженою Мінсоцполітики. Очевидно, що засуджені, особливо в інших країнах, не мають навіть теоретичного доступу до згаданих бланків заяв. Більш того, наші громадяни скаржаться, що будь-яке листування українською мовою не дозволяється адміністраціями установ виконання покарань Російської Федерації. Працівники консульських установ України, які інколи відвідують ув'язнених українців, також фізично не в змозі допомогти із забезпеченням бланками заяв та відправкою кореспонденції з виправних колоній.

Окремою проблемою, що стосується як статусу потерпілого у кримінальному провадженні, так і статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми є кримінальна субкультура. Тюремні традиції, що досі процвітають в установах виконання покарань в Росії та Україні, провокують принизливе ставлення інших засуджених до будь-яких «потерпілих», «жертв» чи «постраждалих». Будь-яка згадка про наявність такого статусу у засудженого є приводом для «зниження в статусі», знущань, побиття. Вітік інформації про статус потерпілого чи жертви торгівлі людьми може зробити нестерпним перебування засудженого у виправній колонії. Адміністрація установи виконання покарань жодним чином не може запобігти такому знущанню чи запобігти йому. В результаті, потерпілі неохоче звертаються по допомогу до державних органів.

Щоб полегшити нашим громадянам доступ до процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми Харківською правозахисною групою була розроблена спеціальна інструкція³. В ній юристи описали кроки, які необхідно зробити заявнику, стадії процедури, через які йому доведеться пройти та приклади документів, які необхідно скласти. Вказана інструкція надсилалась конкретним потерпілим від торгівлі людьми та їх родичам, а також передавалась в колонії для розповсюдження самими засудженими між собою.

Абзац 4 пункту 7 та пункт 5 *Порядку встановлення статусу* передбачають певні виключення з загальної процедури та її спрощення. Вони дозволяють заповнення опитувального листа на підставі особистих спостережень посадової особи, показань свідків або інших даних чи обійтись без проведення співбесіди. Ці норми могли б допомогти саме у даному випадку, коли жертва немає доступу до процедури. На жаль, жертви торгівлі людьми не можуть скористатися згаданими виключеннями. Так, заповнення опитувального листа без особистої зустрічі із заявником можливе лише у разі хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого психічного стану чи малолітства. Оформлення документів без співбесіди передбачено у випадку звернення потерпілим від злочину, пов'язаного з торгівлею людьми, або цивільним позивачем у кримінальному провадженні, або особою, яка постраждала від торгівлі людьми на території іншої держави, що підтверджено результатами розслідування відповідних органів такої держави. Проблеми із отриманням статусу потерпілого у кримінальному провадженні вже були розглянуті в попередньому розділі. Тому лише коротко зауважимо, що для жертв торгівлі людьми, які утримуються під вартою за кордоном ця процедура недоступна. Для тих, хто утримується в Україні, вона ускладнена необхідністю особистої подачі заяви до поліції, оскарженням бездіяльності правоохоронців до слідчого судді, проведенням допиту для перевірки заявлених відомостей. Крім того, як ми вже зазначали раніше, жодного офіційного розслідування в Росії за заявами українців-жертв торгівлі людьми не було. Тому, українці не можуть реально розраховувати на оформлення статусу без співбесіди.

Інше питання — це продовження статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Згідно з пунктом 20 *Порядку встановлення статусу* для

³ <http://khp.org/index.php?id=1572345754>

продовження строку дії статусу місцева держадміністрація подає до Мінсоцполітики відповідне письмове обґрунтування. Будь-яких критеріїв, за якими має прийматись рішення про продовження статусу або відмову у продовженні, чинне законодавство не містить. Немає й вимоги щодо мотивування рішення чи його обґрунтування. Тому не можна вважати процедуру продовження статусу захищеною від свавілля.

Рекомендації

Верховній Раді України внести зміни до частини 1 статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 року № 3460-VI та передбачити право на безоплатну вторинну правову допомогу для осіб, які звернулися для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, як це передбачено пунктом 2 частини 2 статті 14 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739-VI.

Кабінету Міністрів України внести зміни до Постанови «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми» від 23 травня 2012 року № 417, в яких передбачити наступне:

- а) можливість подання заяви про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми в електронній формі;
- б) можливість подання заяви про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми членами родини, представниками за довіреністю, адвокатами;
- в) можливість проведення співбесіди із заявником віддалено засобами Інтернет або за посередництва консульських служб;
- г) розширення переліку випадків, через які неможливо провести співбесіду з особою, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми та передбачити можливість заповнення опитувального листа посадовою особою на підставі особистих спостережень, показань свідків або інших даних, у випадку перебування заявника в установі виконання покарань;
- г) обов'язкове обґрунтування рішень про відмову у встановленні статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми та продовженні такого статусу.

ПРИВЕДЕННЯ ВИРОКУ У ВІДПОВІДНІСТЬ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Коротка постановка проблеми

Вперше після засудження судом іноземної держави, українець-жертва торгівлі людьми стикається із українським правосуддям під час приведення вироку у відповідність із законодавством України. В цей час він знаходиться за кордоном без можливості предстати перед українським судом, без правової допомоги. Українські судді не завжди детально встановлюють обставини вчинення злочину, їх кваліфікацію та призначене в Росії покарання. Більш того, санкції статті російського Кримінального кодексу більш жорсткі, ніж їх українські аналоги, що часто стає на заваді для повернення засудженого в Україну.

Вимоги законодавства

Пунктом 2 статті 2 Європейської конвенції про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 року передбачено, що «особу, засуджену на території однієї Сторони, може бути передано на територію іншої Сторони, відповідно до положень цієї Конвенції, для відбування призначеного їй покарання. З цією метою засуджена особа може висловити державі винесення вироку або державі виконання вироку своє побажання бути передано згідно з цією Конвенцією».

Підпунктом «а» пункту 1 статті 9 даної Конвенції встановлено, що «компетентні власті держави виконання вироку визнають вирок з використанням судової або адміністративної процедури своєї держави і таким чином замінують міру покарання, призначену в державі винесення виро-

ку, мірою покарання, передбаченою законодавством держави виконання вироку за такий самий злочин, згідно з положеннями статті 11».

Згідно з пунктом 1 статті 11 Європейської конвенції про передачу засуджених осіб «у випадку заміни вироку застосовуються процедури, передбачені законодавством держави виконання вироку. Замінюючи вирок, компетентний орган:

- а) повинен врахувати зроблені щодо фактів висновки, які ясно викладені або припускаються в рішенні, ухваленому державою винесення вироку;
- б) не може замінювати міру покарання, що передбачає позбавлення волі, грошовим штрафом;
- в) повинен зарахувати у строк покарання весь період, впродовж якого засуджена особа була позбавлена волі; і
- г) не повинен посилювати кримінальне покарання засудженої особи і не повинен вважати обов'язковими жодні мінімальні строки позбавлення волі, які законодавство держави виконання вироку може передбачати за вчинення злочину або злочинів».

Також, статті 12 та 13 вказаної Конвенції встановлюють, що «кожна Сторона може прийняти рішення про помилування, амністію або пом'якшення вироку у відповідності до своєї конституції або інших законів. Право вирішувати щодо будь-якого клопотання про перегляд судового рішення має тільки держава винесення вироку».

Згідно з частиною 1 статті 605 Кримінального процесуального кодексу України «підставою для розгляду питання про передачу засудженої особи для відбування покарання є запит уповноваженого (центрального) органу іноземної держави, звернення засудженого, його законного представника або близьких родичів чи членів сім'ї, а також інші обставини, передбачені законом України або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України».

Відповідно до частини 1 статті 606 Кримінального процесуального кодексу України «засудженого іноземним судом громадянина України може бути прийнято для відбування покарання в Україні тільки за умов:

- 1) якщо ця особа є громадянином держави виконання вироку;
- 2) якщо вирок набрав законної сили;
- 3) на час отримання запиту про передачу засуджений має відбувати покарання упродовж якнайменш шести місяців або якщо йому ухвалено вирок до ув'язнення на невизначений строк;

- 4) якщо на передачу згоден засуджений або з урахуванням його віку або фізичного чи психічного стану на це згоден законний представник засудженого;
- 5) якщо кримінальне правопорушення, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, є злочином згідно із законодавством держави виконання вироку або було б злочином у разі вчинення на її території, за вчинення якого може бути призначено покарання у виді позбавлення волі;
- 6) якщо відшкодовано майнову шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, а в разі наявності — також процесуальні витрати;
- 7) якщо держава ухвалення вироку і держава виконання вироку згодні на передачу засудженого».

Частинами 1, 3, 4 та 7 статті 610 Кримінального процесуального кодексу України встановлено, що клопотання Міністерства юстиції України про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України розглядає суд першої інстанції за останнім відомим місцем проживання засудженої особи в Україні або за місцем знаходження Міністерства юстиції України протягом одного місяця з моменту його надходження. Судовий розгляд здійснюється за участю прокурора.

Під час розгляду клопотання суд визначає статті (частини статей) закону України про кримінальну відповідальність, якими передбачена відповідальність за кримінальне правопорушення, вчинене засудженим громадянином України, і строк позбавлення волі, визначений на підставі вироку суду іноземної держави.

При визначенні строку покарання у виді позбавлення волі, що підлягає відбуванню на підставі вироку суду іноземної держави, суд дотримується тривалості призначеного таким вироком покарання, крім таких випадків:

- 1) якщо законом України про кримінальну відповідальність за кримінальне правопорушення максимальний строк позбавлення волі є меншим, ніж призначений вироком суду іноземної держави, суд визначає максимальний строк позбавлення волі, передбачений кримінальним законом України;
- 2) якщо строк покарання, призначений вироком суду іноземної держави, є меншим, ніж мінімальний строк, передбачений санкцією статті Кримінального кодексу України за відповідне кримінальне правопорушення, суд дотримується строку, визначеного вироком суду іноземної держави.

Ухвала, постановлена згідно з цією статтею, може бути оскаржена в апеляційному порядку органом, що подав клопотання, особою, щодо якої вирішено питання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України, та прокурором.

Відповідно до частини 3 статті 611 Кримінального процесуального кодексу України «до особи, переданої в Україну для подальшого відбування покарання, може бути застосовано умовно-дострокове звільнення, амністію або здійснено помилування у порядку, передбаченому законом».

В частині 1 статті 613 Кримінального процесуального кодексу України вказано, що «будь-які питання, пов'язані з переглядом вироку суду іноземної держави, вирішуються судом держави, в якій ухвалено вирок».

Що насправді

В переважній більшості, дії українців-жертв торгівлі людьми кваліфікуються за статтею 228.1 Кримінального кодексу РФ, яка передбачає відповідальність за «незаконні виробництво, збут або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконні збут або пересилання рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини». Серед всіх можливих варіантів, частіше за все українців засуджують за частиною 4 (організована група, крупний розмір) або 5 (особливо крупний розмір) вказаної статті, за якими передбачена відповідальність до двадцяти років позбавлення волі. Крім того, у великій кількості випадків злочин, в якому звинувачується жертва торгівлі людьми, є незакінченим, тому покарання призначається із застосуванням статті 30 Кримінального кодексу РФ (приготування до злочину або замах на злочин).

Відповідно до статті 66 Кримінального кодексу РФ строк покарання за готування до злочину не може перевищувати половини максимального строку найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною статтею за закінчений злочин. Строк покарання за замах на злочин не може перевищувати — трьох чвертей максимального строку.

Враховуючи практику приведення подібних вироків із законодавством України, частинам 4 та 5 статті 228.1 Кримінального кодексу РФ відповідають частини 2 та 3 статті 307 Кримінального кодексу України від-

повідно. Статті 30 Кримінального кодексу РФ відповідають статті 14 та 15 Кримінального кодексу України.

Так, максимальний строк позбавлення волі за частинами 2 та 3 статті 307 Кримінального кодексу України становить 10 та 12 років відповідно. Згідно з частинами 2 та 3 статті 68 Кримінального кодексу України за вчинення готування до злочину строк покарання не може перевищувати половини максимального строку найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті. За вчинення замаху на кримінальне правопорушення строк покарання не може перевищувати — двох третин максимального строку.

Однак, аналізуючи судові рішення у справах жертв торгівлі людьми юристи Харківської правозахисної групи зауважили про різні підходи до приведення вироків судів Росії із законодавством України. В одних випадках наші суди ігнорують засудження за незакінчений злочин і призначають такий самий строк покарання, як у вирокі суду РФ без застосування ст. 14 або 15 КК України. В інших випадках суди враховують цю обставину, і зменшують строк позбавлення волі відповідно до обмежень, встановлених статтями 14 або 15 Кримінального кодексу України. В третій випадках суди хоча і враховують факти готування чи замаху на злочин, але призначають покарання у більшому розмірі, ніж це дозволяє стаття 68 Кримінального кодексу України.

В процесі виконання проекту юристи Харківської правозахисної групи дізнались про сувору вимогу російської сторони щодо повної відповідності строків покарання. Розбіжність строку покарання навіть в 6 місяців може стати на заваді поверненню жертви торгівлі людьми в Україну. В деяких випадках Російські суди відмовляють у передачі в Україну через більш м'які умови відбування покарання, ніж в Росії. Це пов'язано із більшою кількістю побачень та передач, дозволених засудженим в Україні, ніж це передбачено в Росії.

Так, наприклад, у справі Юрія А. суд Російської Федерації відмовив⁴ у передачі засудженого для відбування покарання в Україну через непорівнянність покарання та виду установи виконання покарань. Наш громадянин був засуджений до 14 років 10 місяців позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії суворого режиму. Ухвалою⁵ Поділь-

⁴ <https://sudact.ru/regular/doc/li7QxBGulAd1>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73724056>

ського районного суду м. Києва вирок іноземного суду приведено у відповідність із законодавством України. Юрію було визначено покарання у виді позбавлення волі строком на 8 років. Відмовляючи у переведенні, російський суд аргументував своє рішення тим, що визначене Юрію покарання в розмірі 8 років позбавлення волі без виду виправної установи непропорційне і неспівставне з покаранням, призначеним вирокком Радянського районного суду м. Тула — 14 років 10 місяців позбавлення волі у виправній колонії суворого режиму.

На тих же підставах російський суд відмовив⁶ у передачі Володимиру Г. для відбування покарання в Україні. На думку суду, строк покарання у вигляді 6 років 8 місяців позбавлення волі, визначений⁷ Ковпаківським районним судом м. Суми, явно не можна порівняти зі строком у вигляді 8 років 6 місяців позбавлення волі, призначеним вирокком Фрунзенського районного суду м. Іваново Російської Федерації. Про це свідчать також наступні обставини:

- 1) злочин, за який Володимир засуджений в Росії, відповідно до ст. 15 Кримінального кодексу РФ відноситься до категорії особливо тяжких злочинів, за який передбачено покарання від 10 до 20 років позбавлення волі, а згідно зі ст. 12 Кримінального кодексу України цей злочин віднесено до тяжких злочинів з максимальним покаранням у вигляді 10 років позбавлення волі;
- 2) Кримінальний кодекс РФ передбачає правила призначення покарання за незакінчений злочин, відповідно до якого строк і розмір покарання не може перевищувати $\frac{3}{4}$ максимального терміну або розміру найбільш суворого виду покарання. Кримінальний кодекс України передбачає більш м'які умови для призначення покарання за незакінчений злочин, а саме, строк і розмір покарання не може перевищувати $\frac{2}{3}$ від максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання;
- 3) у вироку російського суду засудженому визначений суворий режим відбування покарання у вигляді позбавлення волі. Однак, в ухвалі українського суду немає відомостей про місце відбування покарання в разі передачі засудженого в Україну.

⁶ <https://sudact.ru/regular/doc/F2U3hyXC4xdI>

⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69220448>

Дещо інша аргументація була використана у справі Олега К., де суд РФ також відмовив⁸ у переведенні засудженого в Україну. Вироком російського суду українця було засуджено до 8 років позбавлення волі з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму. Ухвалою⁹ Деснянського районного суду м. Києва вирок іноземного суду приведено у відповідність із законодавством України. Олегу було визначено покарання у виді позбавлення волі строком на 6 років 8 місяців. Відмінність у цій справі полягає в тому, що в розпорядженні суду опинився лист Міністерства юстиції України, за яким засудженому попередньо визначена для відбування покарання установа середнього рівня безпеки для чоловіків, вперше засуджених до позбавлення волі. Тому, відмовляючи у передачі засудженого для подальшого відбування покарання до України, російський суд вказав лише на неможливість виконання вироку в повному обсязі в разі такої передачі.

Не зважаючи на це, у справі Руслана Я. російський суд знов допустив інший підхід, коли відмовив¹⁰ у переведенні. Так, вирок суду РФ українець був засуджений до 9 років позбавлення волі з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму. Після приведення вироку у відповідність із законодавством України, йому було визначене¹¹ покарання у вигляді 7 років позбавлення волі, без визначення виду установи виконання покарань. В матеріалах справи також був лист Міністерства юстиції України, згідно з яким засудженому попередньо визначена для відбування покарання установа середнього рівня безпеки для чоловіків, вперше засуджених до позбавлення волі. Однак, російський суд вказав, що документи, представлені українською стороною, не містять правил визначення виду виправної установи. За таких обставин, визначені судом та компетентними органами іноземної держави умови і порядок відбування покарання засудженим неспівставні з умовами і порядком відбування ним покарання в Російській Федерації, що не дозволяє досягти цілей покарання.

У справі Сергія Р. причиною відмови¹² у передачі засудженого стало застосування «Закону Савченко» під час приведення вироку у відповідність

⁸ <https://sudact.ru/regular/doc/rgUGwQU1ahUW>

⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71229608>

¹⁰ <https://sudact.ru/regular/doc/tEsXJf1XpV4>

¹¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71624051>

¹² <https://sudact.ru/regular/doc/lyjDRyaB98z>

із законодавством України. Наш громадянин був засуджений до 10 років 6 місяців позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії суворого режиму. Ухвалою¹³ Корабельного районного суду м. Миколаєва Сергію було визначено покарання у виді позбавлення волі строком на 6 років 8 місяців. На підставі статті 72 Кримінального кодексу України в строк відбування покарання зарахований строк перебування під вартою з розрахунку один день тримання під вартою за два дні позбавлення волі. Російський суд вказав, що за таких умов призначене покарання не може бути виконане в повному обсязі, а тому відмовив у передачі засудженого.

Подібна ситуація мала місце і в справі Владислава Т. Після засудження до 9 років позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії суворого режиму вирок був приведений у відповідність із законодавством України. Ухвалою¹⁴ Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області засудженому визначено таке ж саме покарання — 9 років позбавлення волі, без згадки про «Закон Савченко». Відмовляючи¹⁵ у передачі засудженого в Україну російський суд використав наступні аргументи.

По-перше, ухвалою українського суду не визначений вид виправної колонії.

По-друге, — не зарахований строк попереднього ув'язнення у строк покарання.

По-третє, в Кримінальному кодексі України відсутня кваліфікуюча ознака вчинення злочину з використанням засобів масової інформації або електронних або інформаційно-телекомунікаційних мереж (включаючи мережу «Інтернет»).

Відповідно, призначене Владиславу покарання не може бути виконано в Україні в повному обсязі.

На особливу увагу заслуговує постанова Октябрського районного суду м. Ставрополя РФ, яка залишена в силі¹⁶ апеляційним судом. Цими рішеннями Ярославу Ш. відмовлено у передачі в Україну у зв'язку з «неспівставністю запропонованого порядку відбування засудженим покарання в Україні з російським через його надмірну м'якість». У цій справі російські суди вдалися до співставлення суми коштів, які можуть витрача-

¹³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72857304>

¹⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74943454>

¹⁵ <https://sudact.ru/regular/doc/Rev1mmzelJg>

¹⁶ <https://sudact.ru/regular/doc/Ekn3uCTk4y68>

ти засуджені, кількості посилок та бандеролей, що можна отримувати, та тривалості телефонних розмов за законодавством Росії та України.

Так, нашого громадянина було засуджено в Росії до 9 років 10 місяців позбавлення волі з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму. Після приведення вироку у відповідність із законодавством України йому було визначено¹⁷ таке саме покарання. Зараховано у строк відбуття покарання строк попереднього ув'язнення з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. Попередньо, Ярославу визначено для відбуття покарання в Україні установу середнього рівня безпеки для чоловіків, засуджених до позбавлення волі вперше.

Російські суди використали наступну аргументацію щоб не дозволити передачу Ярослава в Україну.

По-перше, відповідно до витягу з Кримінально-виконавчого кодексу України у виправних колоніях середнього рівня безпеки засуджені мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування, одягу, взуття та предметів першої потреби гроші, зароблені у виправній колонії, одержані за переказами, за рахунок пенсії та іншого доходу, *без обмеження їх обсягу*. Згідно з пунктом «а» частини 1 статті 123 Кримінально-виконавчого кодексу Російської Федерації засудженим до позбавлення волі, які відбувають покарання у виправних колоніях суворого режиму, в залежності від умов тримання, дозволяється щомісяця витратити на придбання продуктів харчування і предметів першої потреби... інші кошти, наявні на їх особових рахунках, *в розмірі від 7200 до 9000 рублів*. Таким чином, вказана стаття Кримінально-виконавчого кодексу РФ обмежує суму грошових коштів, які засудженому дозволяється витратити на придбання продуктів харчування і предметів першої потреби, в той час як умови відбування покарання у випадку переведення в Україну не містять таких обмежень. Разом з тим, певна межа витрачання коштів на придбання продуктів харчування і предметів першої потреби встановлена законодавцем у Кримінально-виконавчому кодексі РФ з метою... виправлення засудженого.

По-друге, як передбачено кримінально-виконавчим законодавством РФ, засудженим в залежності від режиму тримання дозволяється отримувати від двох до шести посилок або передач та від двох до шести бандеролей протягом року. Кількість же одержуваних засудженими до

¹⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73030209>

позбавлення волі посилок (передач) та бандеролей кримінально-виконавчим законодавством України не обмежено.

По-третє, засудженим до позбавлення волі, як за законодавством РФ, так і України, надано право на телефонні розмови. Однак, Кримінально-виконавчим кодексом РФ обмежена тривалість кожної розмови 15 хвилинами, в той час як стаття 110 Кримінально-виконавчого кодексу України не містить такого обмеження, а більше того дозволяє користуватись засудженим Інтернетом, що не передбачено російським законодавством.

По-четверте, суттєво відрізняється і порядок зарахування строку тримання під вартою в строк покарання.

Таким чином, на думку російських судів, призначене Ярославу покарання не може бути виконано в Україні внаслідок неспівставності з умовами та порядком відбуття засудженим покарання, визначеними йому судом.

Відповідно до українського законодавства, кримінальна відповідальність може наступати лише за розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770. Разом з тим, в переважній більшості випадків українські суди не досліджують питання чи належить конкретна хімічна речовина, за розповсюдження якої засуджено жертву торгівлі людьми до наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, відповідно до згаданої постанови. Таким чином, судді не забезпечують дотримання пункту 5 частини 1 статті 606 Кримінального процесуального кодексу України.

Окрему проблему становлять бюрократичні бар'єри та помилкова адміністративна практика, які стають на заваді поверненню жертв торгівлі людьми додому. Так, наприклад, Мін'юст України не дав згоду на передачу засудженого в Україну для подальшого відбування покарання через те, що вирок у його справі був ухвалений Армянським міськрайонним судом Республіки Крим. У своєму листі заявнику український Мін'юст пояснює це наступним: *«Відповідно до статті 134 Конституції України та статей 1 і 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян і правовий режим на тимчасово окупованій території України» тимчасово окупована територія України (Автономна Республіка Крим) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, і будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, які створені, обрані чи призначені в порядку, не передбаченому*

законом, є недійсним і не створює правових наслідків. Міністерство юстиції України, як центральний орган з вирішення питань про передачу засуджених осіб, не має правових підстав для застосування до Вас процедури, передбаченої Конвенцією про передачу засуджених осіб 1983 року та розділом 46 Кримінального процесуального кодексу України».

В іншій справі Міністерство юстиції України повідомило заявнику, що: *«Конвенція про передачу засуджених осіб 1983 року не може застосовуватися до осіб, які були засуджені окупаційними органами Російської Федерації на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим. Здійснення правосуддя на території Автономної Республіки Крим не за українським законодавством становить порушення прав, гарантованих статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Тому, заявник може звернутись за захистом до Європейського суду з прав людини.*

Рекомендації

При приведенні вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України національні суди мають:

- а) у разі засудження жертви торгівлі людьми за незакінчений злочин відповідно до статті 30 Кримінального кодексу РФ, визначати покарання відповідно до законодавства України за статтями 14 або 15 Кримінального кодексу України із застосуванням статті 68 Кримінального кодексу України.
- б) ретельно перевіряти, чи належить хімічна речовина, за розповсюдження якої жертву торгівлі людьми засуджено в Росії, до наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770.

ЗАРАХУВАННЯ СТРОКУ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ У СТРОК ПОКАРАННЯ

Коротка постановка проблеми

Найчастіше, коли суд вирішує питання зарахування строку попереднього ув'язнення, засуджений ще знаходиться за кордоном. Він не може вплинути на рішення суду, надати свої аргументи. Більш того, формальний підхід суду часто призводить до помилок у визначенні дати фактичного затримання або вступу вироку у законну силу. Відповідно, не весь строк попереднього ув'язнення зараховується у строк покарання. Більш того, не завжди застосовується правильне співвідношення цих строків.

Вимоги законодавства

Згідно з частиною 1 статті 1 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII попереднє ув'язнення є запобіжним заходом, який у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом, застосовується щодо підозрюваного, обвинуваченого (підсудного) та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили. Частиною 5 статті 72 Кримінального кодексу України передбачено зарахування попереднього ув'язнення, у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі.

В різних редакціях кодексу існували різні правила зарахування. Так, з часів набрання чинності Кримінальним кодексом України у 2001 році один день попереднього ув'язнення зараховувався за один день позбавлення волі. Це співвідношення було змінено, так званим, «Законом Савченко» (Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу

України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII). Майже півтора року засуджені користувались більш сприятливим правилом зарахування «день за два». Це дозволило скоротити фактичний строк позбавлення волі, наблизити можливе умовно-дострокове звільнення, заміну невідбутої частини покарання більш м'яким, зміну умов тримання та ін. Прикінцевими положеннями «Закону Савченко» передбачений особливий порядок його застосування: за клопотанням засудженої особи, членів її сім'ї або захисника, суду, що виніс зазначений обвинувальний вирок, протягом двох тижнів з дня отримання відповідного клопотання судом або за власною ініціативою суду.

Згодом розрахунок «день за два» був скасований Законом України від 18 травня 2017 року № 2046-VIII, у зв'язку із поверненням до початкового правила. В результаті непослідовних змін до Кримінального кодексу виникла виключна правова проблема, обумовлена практикою неоднакового застосування судами України положень частини 5 статті 72 Кримінального кодексу України в редакції Закону України від 26 листопада 2015 року № 838-VIII, що набрав чинності 24 грудня 2015 року, та Закону № 2046-VIII, що набрав чинності 21 червня 2017 року, наявністю різних правових позицій колегій суддів Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Це змусило Велику Палату Верховного Суду 29 серпня 2018 року у справі № 663/537/17¹⁸ викласти правовий висновок щодо застосування норми права, передбаченої частиною 5 статті 72 Кримінального кодексу України (зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання) згідно з яким:

«...якщо особа вчинила злочин до 20 червня 2017 року (включно), то під час зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання застосуванню підлягає частина 5 статті 72 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 838-VIII в силу як прямої, так і зворотної дії кримінального закону в часі.

Якщо особа вчинила злочин до 20 червня 2017 року (включно) і щодо неї продовжували застосовуватися заходи попереднього ув'язнення після 21 червня 2017 року, тобто після набрання чинності Законом № 2046-VIII, то під час зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання застосуванню підлягає частина 5 статті 72 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 838-VIII. В такому разі Закон № 838-VIII має переживаючу

¹⁸ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76207318>

(ультраактивну) дію. Застосування до таких випадків Закону № 2046-VIII є неправильним, оскільки зворотна дія Закону № 2046-VIII як такого, що «іншим чином погіршує становище особи», відповідно до частини 2 статті 5 Кримінального кодексу України не допускається.

Якщо особа вчинила злочин, починаючи з 21 червня 2017 року (включно), то під час зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання застосуванню підлягає частина 5 статті 72 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 2046-VIII (пряма дія Закону № 2046-VIII)».

Крім того, статтею 52 Кримінального процесуального кодексу України встановлені випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні. На жаль, під час розгляду судом питання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України такої вимоги не передбачено. Однак, пункт 3 частини 1 статті 49 Кримінального процесуального кодексу України надає судді можливість залучити захисника для здійснення захисту за призначенням, якщо обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. Більш того, вказана норма дозволяє залучити захисника й в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги. Оскільки, відповідно до пункту 7 частини 1 статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» засуджені до позбавлення мають право на всі види вторинної правової допомоги, активна позиції судді у цьому питанні є цілком законною.

Що насправді

Майже всі жертви торгівлі людьми, які були завербовані кур'єрами до Росії, вчинили злочин до 20 червня 2017 року. Відповідно, ці засуджені мають право на зарахування строку попереднього ув'язнення до строку покарання у розрахунок «день за два». У розрахунок має потрапляти весь строк, починаючи з дня затримання до дня набрання вироком законної сили.

Під час приведення вироку у відповідність до законодавства України суди часто орієнтуються на резолютивну частину вироку суду Російської Федерації. Однак російські суди інколи не враховують дату фактичного затримання, а дата набрання вироком законної сили взагалі не вказується. Через це українські суди припускаються помилок у визначенні періоду часу, який має бути врахований, як тримання під вартою.

Більш того, українські судді не вважають, що під час розгляду питання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України обставини кримінального провадження вимагають участі захисника. Серед проваджень, проаналізованих Харківською правозахисною групою, не було жодного випадку участі захисника за призначенням у даній категорії справ. Лише самостійне запрошення адвоката родичами жертви торгівлі людьми забезпечило допомогу захисника.

Відсутність у судовому засіданні засудженого та його захисника позбавляє заявника можливості представити суду свої аргументи, звернути увагу суду на дату фактичного затримання, дату набрання вироком законної сили. Часто формальний підхід суду призводить до неправильного розрахунку строку попереднього ув'язнення, а інколи і взагалі до неправомірної відмови у його зарахуванні.

Наприклад, у справі Дениса Б. Вінницький міський суд Вінницької області зарахував¹⁹ в строк відбуття покарання період тримання під вартою. Однак не застосував частину 5 статті 72 Кримінального кодексу України в редакції Закону № 838-VIII. Через це, жертві торгівлі людьми, вже після повернення в Україну, довелось окремо звертатись до суду за місцем відбування покарання для визначення²⁰ правильного розрахунку.

Як правило, залишення без уваги порядку зарахування строку попереднього ув'язнення стає приводом для втручання апеляційного суду. Так відбулось у справі Василя В., в якій Городнянський районний суд Чернігівської області також не застосував²¹ розрахунок «день за два». Однак ця ситуація була виправлена²² Чернігівським апеляційним судом.

Разом з тим, у справі Івана М. апеляційний суд використав зовсім інший підхід. Так, ухвалою²³ Вільнянського районного суду Запорізької області засудженому було зараховано в строк відбуття покарання період тримання під вартою. Однак, суд знов-таки не визначив, в якому співвідношенні має бути проведено таке зарахування. Запорізький апеляційний суд цю помилку не виправив. Більш того, в своїй ухвалі²⁴ суд вказав, що:

¹⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75615143>

²⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85432278>

²¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68976181>

²² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80560935>

²³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70748302>

²⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82960986>

«Питання щодо зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання на підставі положень ч. 5 ст. 72 КК України в редакції закону від 26.11.2015 р. № 838-VIII (ст. 539 КПК України), охоплюється положеннями розділу VIII КПК України — ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ, і не є предметом розгляду провадження в рамках розділу IX КПК України — МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ при вирішенні питання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України (ст. 610 КПК України)».

В іншій справі Білозерський районний суд Херсонської області помилково не застосував переживаючу (ультраактивну) дію Закону № 838-VIII. Так, на підставі частини 5 статті 72 Кримінального кодексу України, суд зарахував²⁵ Ярославу Ш. у строк відбуття покарання строк його попереднього ув'язнення з 10 жовтня 2016 року до 20 червня 2017 року, включно (тобто по день дії Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року), з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Щоб наші громадяни не залишались без правової допомоги Харківська правозахисна група опублікувала інструкцію «Як застосувати «Закон Савченко» та зарахувати один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі»²⁶. Разом із прикладами необхідних документів юристи описали, що потрібно зробити засудженому для правильного зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання.

Рекомендації

Судам України під час вирішення питання про зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання необхідно:

- а) ретельно перевіряти можливість застосування частини 5 статті 72 Кримінального кодексу України в редакції Закону України від 21 листопада 2015 року № 838-VIII;
- б) ретельно вивчати вироки іноземних держав та встановлювати дату фактичного затримання засудженого та дату набрання вироком законної сили;
- в) залучати захисника для надання безоплатної правової допомоги.

²⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73030209>

²⁶ <http://khp.org/index.php?id=1587974519>

МОЖЛИВОСТІ ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ДЛЯ ЗАСУДЖЕНИХ-ЖЕРТВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЯКІ ПЕРЕВЕДЕНІ В УКРАЇНУ

Українське законодавство передбачає чотири можливості для звільнення засудженого до повного відбуття ним покарання: умовно-дострокове звільнення, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, амністія та помилування. Жодна з цих процедур не враховує наявність у заявника статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Більш того, як показав досвід жертв, скористатися цими процедурами майже неможливо.

Розглянемо ці питання більш детально.

Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким

Коротка постановка проблеми

Обидві процедури є заохочувальними для осіб, засуджених за вчинення злочину. Їх застосування залежить від справедливості та якості характеристики, складеної адміністрацією установи виконання покарання. В результаті, засуджений знаходиться в повній залежності від свавільного рішення адміністрації з дуже обмеженою можливістю вплинути на своє становище.

Вимоги законодавства

Відповідно до статті 81 Кримінального кодексу України жертви торгівлі людьми, засуджені судом іноземної держави до позбавлення волі, можуть розраховувати на умовно-дострокове звільнення (далі — УДЗ) від відбування покарання. Особу може бути УДЗ повністю або частково і від відбування додаткового покарання. УДЗ може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.

Як ми вже зазначали раніше, після приведення вироків судів РФ у відповідність із законодавством України, нашим громадянам визначаються покарання за частиною 2 або 3 статті 307 Кримінального кодексу України. Враховуючи вимоги статті 12 Кримінального кодексу України, вказані злочини відносяться до тяжких та особливо тяжких. Тому, таке звільнення може бути застосоване після фактичного відбуття засудженим:

- не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисне кримінальне правопорушення і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисне кримінальне правопорушення, за яке вона засуджена до позбавлення волі;
- не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисне кримінальне правопорушення протягом невідбутої частини покарання.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким передбачена статтею 82 Кримінального кодексу України. Вона може бути застосована, якщо засуджений став на шлях виправлення, після фактичного відбуття засудженим:

- не менше половини строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин;
- не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин.

Що насправді

За весь час дії проекту з клопотанням про умовно-дострокове звільнення звернулось 22 засуджених-жертви торгівлі людьми. Незважаючи на

те, що всі заявники не були раніше судимі та вчинили злочин під примусом, лише 5 клопотань було задоволено. Жодне з цих клопотань не задоволено відповідною комісією.

Кількість питань від потенційних заявників та їх родичів до юристів Харківської правозахисної групи залишалась стабільно великою протягом всього строку виконання проекту. Щоб допомогти якомога більшому числу наших громадян, було опубліковано дві інструкції: «Як подати клопотання про умовно-дострокове звільнення»²⁷ та «Як подати клопотання про заміну невідбутої частини покарання на більш м'яке»²⁸.

Разом з тим, потрібно зауважити, що норми статей 81 та 82 Кримінального кодексу України є заохочувальними і не враховують статусу жертви торгівлі людьми у засудженого. Тому ця обставина жодним чином не досліджувалась ані комісією, ані судом. Часто аналіз клопотання зводився до вивчення суто формальної характеристики відділення соціально-виховної роботи установи виконання покарань. В інших випадках — до простого підрахунку стягнень та заохочень. В жодному випадку засудженому не було надано можливості пояснити причини та обставини накладення стягнень, відсутності заохочень. Враховуючи, що засуджений знаходиться під повним контролем адміністрації установи виконання покарань, він або вона позбавлені реальної можливості спростувати позицію адміністрації, надати документи на свою користь.

Разом з тим, приклади двох жертв, історії яких більш детально наведені в іншому розділі, яскраво свідчать про наведені вище проблеми. Так, у справі Павла Т. Вознесенський міськрайонний суд Миколаївської області відмовив²⁹ в задоволенні клопотання про умовно-дострокове звільнення. Суд звернув увагу, що в жовтні 2019 року на Павла накладено стягнення за відсутність на перевірці, а в квітні 2020 року застосовано заохочення. Оцінюючи характеристику засудженого, суд вирішив, що Павло не приймає участі у реалізації програм диференційованого виховного впливу на засуджених до позбавлення волі. Тому, суд зробив висновок: *«дані про особу засудженого за весь період відбування ним покарання не свідчать про його сумлінну поведінку і, відповідно, доведення його виправлення»*. При цьому, на думку суду: *«Посилання сторони захисту на*

²⁷ <http://khpg.org/index.php?id=1588085864>

²⁸ <http://khpg.org/index.php?id=1588249182>

²⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89242358>

незадовільний стан здоров'я засудженого, а також його батьків та членів родини, позитивні характеристики Павла до його засудження, а також нагородження його грамотами з оголошенням подяк за місцями навчання, роботи та строкової військової служби, встановлення засудженому статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми та визнання його потерпілим у кримінальному провадженні, передбаченому ч. 2 ст. 149 КК України не створюють правових підстав для застосування відносно нього статті 81 КК України з можливістю його умовно дострокового звільнення від подальшого відбуття основного покарання». Це рішення залишено³⁰ без змін апеляційним судом.

Руслану С. Бориспільський міськрайонний суд Київської області також відмовив³¹ в умовно-достроковому звільненні. Суд вказав, що «Під час знаходження в СІЗО Брянської області РФ Руслан зарекомендував себе негативно, мав 20 стягнень, заохочень не мав, до праці не залучався. Під час знаходження в Київському СІЗО зарекомендував себе посередньо, стягнень та заохочень не мав. В Бориспільській виправній колонії № 119 характеризується посередньо. Має 2 заохочення, стягнень немає. 08.11.2018 року засудженому згідно рішення комісії було відмовлено у застосуванні до нього пільг за ст. 101 КВК України та ст. 82 КК України, оскільки мав недостатній ступінь виправлення. На даний час засуджений характеризується посередньо. Не бере участі у роботі самодіяльних організацій, не проявляє розумну соціально-корисну активність в організації їх роботи. Згідно висновку «БВК 119», Руслан не став на шлях виправлення та до нього не може бути застосовано умовно-дострокове звільнення від відбуття покарання».

Рекомендації

Комісії установ виконання покарань та суди під час розгляду відповідних клопотань засуджених мають суворо дотримуватись вимог закону, однак без надмірного формалізму. Члени комісії та судді мають детально вивчати особові справи засуджених з'ясовуючи обставини застосування стягнень, причини відсутності заохочень, реально враховувати особу засудженого та його поведінку.

³⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90690337#>

³¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82011052#>

Амністія

Коротка постановка проблеми

Жертви торгівлі людьми через примус були втягнуті у злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів. Однак, через законодавчі обмеження, амністія не може бути застосована до таких засуджених. Ці норми явно не відповідають ситуації, в якій опинились засуджені-жертви злочину.

Вимоги законодавства

Статтю 86 Кримінального кодексу України передбачена можливість застосування амністії до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, шляхом повного або часткового звільнення від відбування покарання. Дане положення конкретизують два закони. Перший — це Закон України «Про застосування амністії в Україні». Він встановлює загальні правила та обмеження в застосуванні амністії. Другий — про амністію в конкретному році.

Так, наприклад, раніше приймалися закони «Про амністію в 2014 році», «Про амністію в 2016 році». В кожному такому законі визначаються статті Кримінального кодексу, в разі засудження за які амністія не застосовується. У випадку жертв торгівлі людьми найбільше занепокоєння викликає наявність статті 307 Кримінального кодексу України (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів). Можливо, до цього моменту, таке обмеження було виправданим. Але не тоді, коли розвинені країни переходять до певного послаблення покарання за злочини, пов'язані з обігом наркотичних засобів, та зміщують увагу правоохоронної системи з дрібних користувачів на великий наркобізнес. Також, обмеження амністії за статтею 307 Кримінального кодексу України потребує перегляду в світлі проблем, піднятих даним проектом допомоги «українським кур'єрам».

У зв'язку з пандемією COVID-19 фахівці Міністерства юстиції України, за участю експертів Харківської правозахисної групи, у квітні 2020 року розробили законопроект «Про амністію засуджених (щодо запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2)». В ньому стаття 307 Кримінального кодексу Украї-

ни була виключена з переліку статей, що не підлягають амністії. 24 квітня 2020 року законопроект був схвалений на засіданні Кабінету міністрів України і 27 квітня внесений на розгляд Верховної ради України (реєстраційний номер 3397³²). Проте 17 червня профільний Комітет з питань правоохоронної діяльності відправив законопроект № 3397 на доопрацювання, а 1 вересня він був знятий з розгляду.

1 липня група з 89 народних депутатів внесла до парламенту проект Закону «Про підстави та коло осіб, до яких застосовується амністія у 2020 році» (реєстраційний номер 3765³³). Згідно з пояснювальною запискою метою прийняття законопроекту є зменшення кількості осіб, які утримуються в місцях позбавлення волі, та, як наслідок, заощадження бюджетних коштів, що витрачаються на утримання засуджених, і забезпечення належних умов відбування покарання для осіб, які продовжуватимуть там знаходитися.

Даним законопроектом передбачається оголосити амністію і поширити її дію, насамперед, на ті категорії засуджених, які найбільш незахищені та вразливі соціально: на неповнолітніх та жінок, а також чоловіків, які мають дітей віком до 16 років або дітей з інвалідністю, до осіб з інвалідністю першої, другої та третьої груп, хворих на туберкульоз, онкологічні захворювання, осіб, що досягли пенсійного віку, учасників бойових дій, осіб, які захищали суверенітет та територіальну цілісність України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, тощо.

Однак, в законопроекті стаття 307 Кримінального кодексу України знов додана до переліку статей, засудження за якими виключає амністію. Тому, Харківською правозахисною групою була запропонована поправка до статті 9 цього законопроекту, яка дозволить застосувати амністію до «засуджених в Російській федерації та переведених для відбування покарання в Україні, які мають статус потерпілого в кримінальному провадженні як жертви торгівлі людьми». Даний законопроект поки що у Верховній Раді не розглядався.

³² http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68676

³³ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69318

Рекомендації

Верховній Раді України:

- а) доповнити статтю 4 Закону України «Про застосування амністії в Україні» частиною четвертою наступного змісту:

«Обмеження на застосування амністії, встановлені даною статтею не застосовуються до осіб, яким встановлено статус жертви торгівлі людьми в порядку, передбаченому Законом України «Про протидію торгівлі людьми».

- б) ухвалити проект Закону України «Про підстави та коло осіб, до яких застосовується амністія у 2020 році» (реєстраційний номер 3765 від 1 липня 2020 року), врахувавши поправку Харківської правозахисної групи.

Помилування

Коротка постановка проблеми

Жодна з розглянутих вище процедур звільнення засуджених не враховує вчинення злочину під примусом. Президентське помилування залишалось єдиною надією для жертв торгівлі людьми, щоб їх ситуація була почута. Однак, недоліки самої процедури, формальний підхід до розгляду клопотань та невиправдана увага до заангажованої думки установи виконання покарань повністю позбавили жертв торгівлі людьми можливості бути звільненими.

Вимоги законодавства

Відповідно до статті 87 Кримінального кодексу України помилування здійснюється Президентом України стосовно індивідуально визначеної особи. Відповідно до пункту 3 Положення про порядок здійснення помилування (далі — Положення) право клопотати про помилування має, зокрема й особа, яка засуджена судом іноземної держави і передана для відбування покарання в Україну без умови про незастосування помилування, вирок суду щодо якої приведено у відповідність із законодавством України. Згідно з пунктом 5 Положення особи, які засуджені за тяжкі чи особливо тяжкі злочини або відбули незначну частину призначеного їм

строку покарання, можуть бути помилувані у виняткових випадках за наявності надзвичайних обставин.

Пунктом 6 Положення передбачено, що клопотання про помилування особою, засудженою судом іноземної держави і переданою для відбуття покарання в Україну без умови про незастосування помилування, подається через адміністрацію установи виконання покарань або іншого органу, що здійснює виконання кримінальних покарань. Адміністрація в установленому порядку невідкладно реєструє клопотання і протягом п'ятнадцяти днів з дня подання направляє його до Офісу Президента України разом із копіями вироку, ухвали і постанови суду, характеристикою щодо поведінки особи із викладеною письмово думкою адміністрації і, як правило, спостережної комісії або служби у справах дітей про доцільність помилування, а також іншими документами і даними, що мають значення для розгляду питання про застосування помилування.

Засуджена особа до особистого клопотання про помилування може долучити інші документи, які, на її погляд, мають значення для застосування помилування.

Голова або інший член Комісії при Президентові України у питаннях помилування, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений Президента України з прав дитини, Уповноважений Президента України з прав людей з інвалідністю, Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу подають клопотання про помилування безпосередньо до Офісу Президента України. До такого клопотання долучаються будь-які документи, які мають значення для застосування помилування.

Що насправді

Ця процедура, хоча і в контексті помилування осіб засуджених до довічного позбавлення волі, детально була проаналізована в рішенні Європейського суду з прав людини у справі Петухов проти України № 2 (заява № 41216/13, §§177–179, рішення від 12 березня 2019 року). Так, рішення про помилування є прерогативою Президента України. Відповідно до існуючої процедури, ані Комісія при Президентові України у питаннях помилування, ані сам Президент не зобов'язані наводити будь-які причини в своїх рішеннях за клопотаннями про помилування. Тоді Суд рекомендував, щоб Комісія приймала до уваги відповідне прецедентне

право міжнародних судів та інших органів щодо тлумачення та застосування міжнародних прав людини, чинних для відповідної держави, та на регулярній основі публікувала звіти про свою діяльність з детальним описом розгляду клопотань про помилування. Суд також зауважив, що ніяка подібна інформація не відкривається для суспільства в Україні, крім загального опису критеріїв, які враховуються під час розгляду клопотань про звільнення. Таким чином суспільство позбавлено можливості з'ясувати, чи застосовуються ці критерії на практиці Президентом, і якщо так, то яким чином. Розглядаючи справу пана Петухова, Суд вказав, що процедура розгляду клопотань про помилування повинна включати або надання обґрунтувань в рамках адміністративної процедури, або судовий розгляд, щоб уникнути навіть видимості свавілля.

На практиці працівники Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород Офісу Президента України допомагають Комісії у попередній підготовці та вивченні матеріалів клопотань про помилування. Через обмеженість матеріально-технічних та людських ресурсів матеріали клопотань готуються для членів Комісії не з однаковою ретельністю та деталізацією. Клопотання, які на думку працівників Департаменту не заслуговують на увагу та потенційно мають бути відхилені, готуються лише загальним списком без виготовлення копій для кожного члена Комісії. Таким чином, під час засідання Комісії, у її членів відсутній доступ до клопотань деяких засуджених та матеріалів, якими ці клопотання обґрунтовуються.

Члени Комісії не мають доступу до протоколів свого голосування. Після засідання їм невідомі узагальнені висновки комісії, які подаються на розгляд Президенту України. Відповідно, навіть члени комісії не можуть проконтролювати дотримання Порядку і правильність подальших процедур.

Існує значний проміжок часу між висновком Комісії та публікацією Указу Президента про помилування чи відмові у помилуванні. В деяких випадках, Президент України зволікав більше 6 місяців із підписанням Указу. Зрозуміло, що в такому важливому для заявників питанні, як помилування, жодні необґрунтовані затримки із ухваленням офіційного рішення неприпустимі.

Юристи Харківської правозахисної групи консультували заявників та їх родичів, які клопотали про президентське помилування. Відомо, що Президент України помилував 3 жертви торгівлі людьми та 6 відмовив. В одно-

му випадку, після позитивного рішення Комісії проект Указу Президента очікував на підпис більше 6 місяців. За цей час заявник був звільнений умовно-достроково, так і не дочекавшись рішення Президента. Реальна кількість клопотань від жертв торгівлі людьми, розглянутих Президентом залишається невідомою через відсутність офіційної статистики.

Правозахисниками було встановлено, що обставини вчинення злочину під примусом, наявність офіційного статусу жертви торгівлі людьми та потерпілого у кримінальному провадженні щодо торгівлі людьми не отримали якоїсь суттєвої уваги ані у працівників Департаменту, ані членів Комісії чи Президента України. Навпаки, найбільшого значення під час розгляду клопотання про помилування приділяється письмовому висновку адміністрації установи виконання покарань про доцільність помилування. В умовах повної залежності засуджених від свавільних бажань адміністрації установи виконання покарання, повної відсутності соціально-виховної роботи у колоніях, надання такої ваги повністю формальному та заангажованому висновку суперечить самій меті помилування.

Рекомендації

Департамент з питань громадянства, помилування, державних нагород Офісу Президента України має:

- а) з однаковою ретельністю та деталізацією готувати до розгляду Комісією матеріали всіх заявників незалежно від попередньої рекомендаційної позиції Департаменту щодо можливості чи неможливості помилування конкретного заявника;
- б) завчасно надавати членам Комісії для вивчення матеріали особливих справ всіх заявників, незалежно від попередньої рекомендаційної позиції Департаменту.

Комісія при Президентові України у питаннях помилування має:

- а) враховувати всі критерії, визначені Положенням та надавати їм свою оцінку;
- б) під час оцінки можливості помилування заявника зважено, з урахуванням всіх обставин, критично оцінювати письмовий висновок адміністрації установи виконання покарань про доцільність помилування;
- в) детально аргументувати свої рекомендації Президенту та надавати доступ до матеріалів справи заявнику та його представнику.

Президент України, спираючись на пропозиції Комісії, має:

- а) детально аргументувати свої рішення, особливо в разі відступу від рекомендацій Комісії;
- б) приймати рішення у найкоротший строк з моменту отримання відповідних пропозицій Комісії, наприклад, до одного місяця;
- в) регулярно публікувала звіти про свою діяльність з детальним описом розгляду клопотань про помилування.

ВИСНОВОК

На практиці наведений вище аналіз ситуації, в якій опинились українці-жертви торгівлі людьми та застосовного законодавства, означає наступне. Громадяни України через діяльність транснаціонального злочинного угруповання обманом, шантажем та погрозами були втягнуті в розповсюдження наркотиків на території Російської Федерації.

Після приведення російського вироку у відповідність до Кримінального кодексу України, частині наших громадян вдалось повернутись в Україну, де вони продовжують відбувати призначені в Росії покарання.

Разом з тим, в Україні вони отримали статус жертви торгівлі людьми та визнані потерпілими у кримінальному провадженні. Це дає жертвам теоретичну можливість отримати певні види державної допомоги та компенсацію заподіяної шкоди.

Також, законодавство України передбачає чотири процедури звільнення засуджених. Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання є заохочувальними заходами, які пов'язані з виправленням засудженого. Застосування вказаних процедур можливе тільки після відбуття засудженим певного строку покарання. Обидві можливості для звільнення не враховують уразливого стану жертви торгівлі людьми і вчинення нею злочину під примусом.

Амністія, в редакції діючого закону, не може бути застосована до жертв торгівлі людьми через пряму заборону закону, оскільки всі вони були втягнуті у злочини, пов'язані з розповсюдженням наркотиків. Помилування — є екстраординарною процедурою, яка застосовується у виняткових випадках за наявності надзвичайних обставин. Дана процедура не передбачає запобіжників від свавілля.

В результаті, жертви торгівлі людьми не мають ефективного засобу правового захисту для відновлення стану, яке існувало до порушення. Іншими словами, жодне положення українського законодавства не встановлює зрозумілої та передбачуваної процедури, з використанням якої жертва торгівлі людьми може розраховувати на звільнення від покарання, як то передбачено Конвенцією Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Для вирішення цієї проблеми необхідно імплементувати вимоги статті 26 Конвенції РЄ у національне законодавство.

Додатки

Додаток 1.

ЯК ОТРИМАТИ СТАТУС ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ?

Якщо Ви вважаєте себе або свого родича, близьку чи знайому людину жертвою торгівлі людьми, Ви можете звернутись до Національної поліції для розслідування цього злочину. В результаті розслідування ті, хто вчинили злочин мають бути притягнуті до кримінальної відповідальності. Після визнання обвинувачених винними, потерпілий від торгівлі людьми зможе отримати відшкодування заподіяної шкоди, вимагати звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, вчинені під примусом.

Для того, щоб отримати статус потерпілого у кримінальному провадженні необхідно:

1. Скласти заяву про кримінальне правопорушення.
 - а. Приклад заяви Ви можете завантажити за адресою:
khp.gov.org/files/docs/1574170198.docx
 - б. На сайті Національної поліції (www.npu.gov.ua) у правому верхньому куті розміщена карта поліції в областях. На Інтернет-сторінці кожного обласного управління поліції в розділі «Про поліцію» — «Структура» можна знайти назву підрозділу, відповідального за боротьбу зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми.
 - в. Після оформлення «шапки» заяви необхідно в тексті викласти всі обставини, за яких Ви (чи інша особа) стали жертвою торгівлі людьми. Детально вкажіть про обставини Вашого виїзду з України, вербування, використання щодо Вас (за наявності) обману, шахрайства, шантажу, погроз або насильства. Опишіть хто та в який спосіб примушував Вас вчиняти незаконні дії.

2. Подати заяву до поліції.
 - а. Складену Вами заяву необхідно подати до відповідного підрозділу поліції. Для цього роздрукуйте або власноруч напишіть заяву, поставте дату та підпис.
 - б. Якщо Ви маєте намір подати заяву самостійно, то Вам необхідно це зробити через чергового у відділі поліції, який зобов'язаний прийняти заяву, видати талон-повідомлення про прийняття та реєстрацію заяви.
 - в. Якщо Ви вирішили подати заяву поштою, то зробіть це рекомендованим відправленням (з повідомленням про вручення та описом вкладення). Не забудьте зберегти другий примірник опису вкладення, чек про відправлення листа, а після надходження на Вашу адресу повідомлення про вручення, також і його.
3. Отримати підтвердження початку розслідування.
 - а. Слідчий повинен, не пізніше ніж через 24 години, внести вкладені Вами відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Це означає, що в разі подачі заяви, наприклад, 1 листопада о 11:00, до 2 листопада 11:00 слідчий зобов'язаний внести відомості до Реєстру.
 - б. Вам необхідно переконатись, що слідчий виконав вимоги закону. Для цього зверніться із заявою до слідчого про видачу Вам витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Приклад заяви Ви можете завантажити за адресою:
khpq.org/files/docs/1574170630.docx
4. Оскаржити бездіяльність поліції.
 - а. Часто поліція не вносить відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та не розпочинає розслідування злочину. У такому випадку потрібно подати скаргу до слідчого судді в тому районі, де знаходиться управління поліції. На Інтернет-сайті судової влади (court.gov.ua/sudova-vlada/sudy) Ви можете знайти відповідний місцевий суд.
 - б. Складіть власну скаргу відповідно до зразку. Приклад скарги Ви можете завантажити за адресою:
khpq.org/files/docs/1574170918.docx
 - в. Скаргу необхідно подати не пізніше 10 днів з моменту, коли слідчий мав внести відомості до Реєстру. Наприклад, Ви пода-

ли заяву 1 листопада 2019 року. 2 листопада 2019 року слідчий мав внести відомості до Реєстру. Таким чином, Ви маєте подати скаргу до 12 листопада 2019 року включно.

- г. Скарга подається безпосередньо до місцевого суду. Один примірник скарги подається до суду, а на іншому працівник канцелярії суду ставить відмітку про прийняття (штамп, дату та підпис). Другий примірник скарги зберігайте — це підтвердження Вашого звернення зі скаргою. Також Ви можете направити Вашу скаргу поштою.
 - г. За Вашою скаргою суд має постановити ухвалу, якою зобов'яже слідчого внести відомості до Реєстру та розпочати розслідування.
5. Отримати статус потерпілого:
- а. Сама жертва торгівлі людьми має подати заяву. Приклад заяви Ви можете завантажити за адресою:
khpq.org/files/docs/1574171248.docx
 - б. В заяві необхідно вказати номер кримінального провадження, який Ви дізнались від слідчого.
 - в. Якщо сам потерпілий не може подати такої заяви, це може зробити близький родич. В заяві необхідно детально зазначити, чому сам потерпілий не може цього зробити (наприклад, через стан здоров'я, відсутність можливості відправляти листи з Росії тощо).
 - г. В результаті слідчий направить на Вашу адресу повідомлення про визнання Вас потерпілим.

Головне управління Національної поліції
у м. Києві
вул. Володимирська, 15, м. Київ, 01601

Іванової Наталії Петрівни
вул. Фролівська, 3/34, м. Київ, 04070
тел.: (044) 425-99-24

ЗАЯВА про кримінальне правопорушення

Мій син, Іванов Іван Іванович, 01.03.1990 року народження, у листопаді 2015 року побачив оголошення у метро із пропозицією роботи кур'єром. Він подзвонив за оголошенням та зустрівся із невідомою особою.

Згодом син погодився поїхати на роботу кур'єром до Російської Федерації. Однак по приїзду на місце виявилось, що робота буде полягати у розповсюдженні наркотичних речовин. Як пізніше мені стало відомо, мій син намагався відмовитись від роботи, коли дізнався з чим вона пов'язана. Однак роботодавець погрожував вбити його та сім'ю. Мій син сприймав ці погрози як реальні та був змушений погодитись працювати проти своєї волі.

На початку грудня 2015 року мій син написав у соціальній мережі своїй дівчині, що він хоче повернутись в Україну. Він був дуже засмученим і переляканим. Казав, що не може розповісти чим займається, бо від цього залежить його безпека та безпека його близьких. Мій син поведився так, нібито він був наляканий.

5 грудня 2015 року мого сина затримали співробітники поліції Російської Федерації за підозрою у розповсюдженні наркотичних засобів. Про це мені стало відомо, коли мені подзвонив слідчий із Росії. Мій син ніколи б добровільно не став займатись такою діяльністю і я гадаю, що його примушували працювати у Російській Федерації.

Я вважаю, що мій син став жертвою схеми злочинної організації, що займається торгівлею людьми і здійснює свою діяльність як на території України так і на території Російської Федерації.

У зв'язку з вищевикладеним, керуючись статтями 55, 214 КПК, —

ПРОШУ:

1. Внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 149 Кримінального кодексу України, та розпочати розслідування.
2. Надіслати мені витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Додатки:

1. Копія паспорта Іванова Івана Івановича.
2. Копія вироку суду РФ (якщо є).

(дата)

(підпис)

Головне управління Національної поліції
у м. Києві
вул. Володимирська, 15, м. Київ, 01601
Іванової Наталії Петрівни
вул. Фролівська, 3/34, м. Київ, 04070
тел.: (044) 425-99-24

ЗАЯВА
про надання витягу з ЄРДР

1 листопада 2019 року я подала заяву про вчинення щодо мого сина, Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 року народження, кримінального правопорушення, пов'язаного із торгівлею людьми. Враховуючи, що відповідно до ст. 214 КПК слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, —

ПРОШУ:

надати мені витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

(дата)

(підпис)

Слідчому судді Печерського районного суду
м. Києва
вул. Володимирська, 15, м. Київ, 01601
Іванової Наталії Петрівни
вул. Фролівська, 3/34, м. Київ, 04070
тел.: (044) 425-99-24

СКАРГА
(в порядку ст. 303 КПК)

1 листопада 2019 року я подала заяву про кримінальне правопорушення до Головного управління Національної поліції у м. Києві. На підтвердження мого звернення мені було видано талон-повідомлення (додаток 1).

3 листопада 2019 року я знов звернулась до поліції щоб отримати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (додаток 3). Однак виявилось, що до цього часу відомості про кримінальне правопорушення не внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а розслідування не розпочато.

Така бездіяльність поліції суперечить вимогам Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК) оскільки:

По-перше, відповідно до частин 1 та 4 ст. 214 КПК слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

По друге, відповідно до пункту 1.4 Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генерального прокурора України від 17 серпня 2012 року № 69, цей строк обчислюється наступним чином:

- заява чи повідомлення про кримінальне правопорушення вважаються поданими з моменту попередження особи про кримінальну відповідальність (за винятком випадків, коли таке попередження неможливо зробити з об'єктивних причин: надходження заяви,

повідомлення поштою, іншим засобом зв'язку, непридатний стан заявника, відрадження тощо);

- у випадку надходження заяви, повідомлення поштою, іншим засобом зв'язку, строк обчислюється з моменту надходження заяви слідчому, прокурору.

Згідно з ч. 1 ст. 303 КПК на досудовому провадженні можуть бути оскаржені бездіяльність слідчого, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення. Відповідно до ч. 1 ст. 304 КПК для подання скарги на бездіяльність слідчого встановлений 10-денний строк з моменту коли відповідна дія мала бути вчинена.

Тому, на підставі вищенаведеного, керуючись статтями 303, 304 КПК, —

ПРОШУ:

зобов'язати уповноважену особу (слідчого) Головного управління Національної поліції у м. Києві внести відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

Додатки:

1. Копія талону-повідомлення або копія документів про вручення за адресату (поштове повідомлення, опис вкладення).
2. Копія заяви про видачу витягу з ЄРДР від 03.11.2019 р.

(дата)

(підпис)

Головне управління Національної поліції
у м. Києві
вул. Володимирська, 15, м. Київ, 01601

Іванової Наталії Петрівни
вул. Фролівська, 3/34, м. Київ, 04070
тел.: (044) 425-99-24

ЗАЯВА
про залучення в якості потерпілого

1 листопада 2019 року моя мати, Іванова Наталя Петрівна, подала заяву про вчинення щодо мене кримінального правопорушення, пов'язаного із торгівлею людьми. Відомості про кримінальне правопорушення були внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань 2 листопада 2019 року за № 45326250000000123. Враховуючи, що кримінальним правопорушенням мені завдано моральної, фізичної та майнової шкоди, керуючись статтею 55 КПК, —

ПРОШУ:

залучити мене, Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 року народження, до кримінального провадження, внесеного до ЄРДР за № 45326250000000123 як потерпілого.

(дата)

(підпис)

Додаток 2.

ЯК ОТРИМАТИ СТАТУС ЖЕРТВИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ?

Будь-яка особа, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, має право звернутися до місцевої державної адміністрації для визнання свого статусу. Такий статус встановлює Міністерство соціальної політики України за результатами перевірки після розгляду зібраних документів місцевими державними адміністраціями. Довідка про встановлення статусу є підтвердженням протиправних дій щодо людини, надає постраждалому можливість отримати допомогу від держави та вимагати звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, вчинені під примусом.

Для того, щоб отримати статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, необхідно:

1. Подати заяву.
 - а. Бланк заяви Ви можете завантажити за адресою:
khpq.org/files/docs/1572350956.pdf
 - б. Заява подається жертвою торгівлі людьми особисто за місцем її перебування або родичем за своїм місцем проживання.
 - в. Адресу найближчої місцевої державної адміністрації та прізвище посадової особи можна дізнатись на сайті Мінсоцполітики:
www.msp.gov.ua/news/15983.html
www.msp.gov.ua/news/15984.html
або за телефонами: 527 та 0 800 505 501.
 - г. За законом Ви маєте право на безоплатну допомогу від держави. Вкажіть в бланку вид допомоги, якої Ви потребуєте (медичної, психологічної, правової або інше).

2. Пройти співбесіду.
 - а. Через три дні після отримання заяви працівник держадміністрації має провести з Вам співбесіду. Ви або Ваші родичі можуть зателефонувати йому, щоб узгодити деталі.
 - б. Якщо Ви оформите довіреність на вашого родича (або іншу довірену особу), він зможе представляти Вас перед держадміністрацією, підписувати необхідні документи від Вашого імені.
 - в. Під час співбесіди розкажіть у всіх подробицях про обставини Вашого виїзду з України, вербування, використання щодо Вас (за наявності) обману, шахрайства, шантажу, погроз або насильства.
 - г. За можливості, надайте копії проїзних документів, довідку про перетин державного кордону, витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, заяви до поліції та відповіді, медичні висновки тощо. Ваші родичі також можуть надати відповідні документи до держадміністрації.
 - г. Під час співбесіди можуть бути присутні Ваші родичі. Також Ви маєте право на безоплатну допомогу адвоката. Як запросити адвоката, Ви можете дізнатись у Координаційному центрі з надання правової допомоги (<https://legalaid.gov.ua> та 0 800 213-103).
 - д. У процесі співбесіди буде складений опитувальний лист. Ознайомтесь з усіма пунктами та поставте свій підпис. Якщо Ви не згодні з будь-якою інформацією, додайте свої письмові зауваження.
3. Чекати на результати перевірки.
 - а. Протягом 7 днів буде тривати перевірка наданих вами відомостей.
 - б. Ще через 2 дні матеріали перевірки будуть надіслані до Мінсоцполітики для прийняття рішення.
 - в. Протягом 5 днів після отримання документів Мінсоцполітики надсилає місцевій держадміністрації листа про встановлення статусу або відмову у його встановленні з обґрунтуванням причин такої відмови.
4. Отримати рішення.
 - а. В разі позитивного рішення, протягом 5 днів держадміністрація видає довідку про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

- б. Строк дії довідки — до 2-х років і може бути продовжений ще на 1 рік. Протягом цього строку Ви маєте право на безкоштовну допомогу від держави.
- в. Також Ви маєте право на одноразову матеріальну допомогу у розмірі трьох прожиткових мінімумів. Однак для її отримання необхідно пройти іншу процедуру.
- г. У разі негативного рішення Ви можете оскаржити його в суді. Харківська правозахисна група може Вас проконсультувати у цьому.

Голові _____

(найменування місцевої
державної адміністрації)

(прізвище, ініціали)

(прізвище, ім'я, по батькові,

місце проживання/перебування особи,
яка подає заяву)

ЗАЯВА

Прошу надати мені статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, відповідно до статті 15 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та допомогу

(вказати вид(и) допомоги)

Даю згоду на обробку моїх персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних».

Брав(ла) участь у кримінальному судочинстві:

так

ні

Бажаю співпрацювати з органами внутрішніх справ:

так

ні

«___» _____ 20__ року

(прізвище, ініціали)

(дата)

Перекладач (за необхідності)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

Додаток 3.

ЯК ЗАСТОСУВАТИ «ЗАКОН САВЧЕНКО» ТА ЗАРАХУВАТИ ОДИН ДЕНЬ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ ЗА ДВА ДНІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ?

За Кримінальним кодексом України попереднє ув'язнення (іншими словами, тримання в слідчому ізоляторі), зараховується у строк покарання у разі засудження до позбавлення волі. В різних редакціях кодексу існували різні правила зарахування. До червня 2017 року було правило зарахування «день за два». Воно застосовується і до українців засуджених в інших країнах.

Кожен засуджений, ситуація якого відповідає умовам, встановленим законом, може отримати перерахунок. Це дозволить скоротити фактичний строк позбавлення волі, наблизити можливе умовно-дострокове звільнення, заміну невідбутої частини покарання більш м'яким, зміну умов тримання та ін.

Для того, щоб зарахувати один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі необхідно:

1. З'ясувати, чи маєте Ви право на зарахування «день за два».
 - а. Ви маєте право на зарахування одного дня попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі якщо:
 - і. Злочин вчинено до 20 червня 2017 року (включно).
 - ii. Попереднє ув'язнення тривало після 21 червня 2017 року.
 - б. Якщо злочин вчинено після 21 червня 2017 року (включно), зарахування відбувається «день за день».

- в. Важливо пам'ятати, тримання в слідчому ізоляторі зараховується у строк призначеного покарання з моменту затримання і тільки до набрання вироком законної сили.
2. Скласти клопотання про зарахування строку.
 - а. Приклад клопотання Ви можете знайти за посиланням:
<http://khp.org/files/docs/1587974685.pdf>
 - б. Клопотання має бути адресоване місцевому суду, в межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання. На Інтернет-сайті судової влади (court.gov.ua/sudova-vlada/sudy) Ви можете знайти відповідний місцевий суд.
 - в. До клопотання треба додати копії:
 - і. Вироку суду Російської Федерації.
 - ii. Ухвали українського суду про приведення вироку суду Російської Федерації у відповідність із законодавством України.
 3. Подати клопотання до суду.
 - а. Подати до суду клопотання про зарахування строку попереднього ув'язнення може сам засуджений, члени його сім'ї або захисник.
 - б. Засуджений подає клопотання через адміністрацію установи відбування покарання. Члени сім'ї та захисник можуть надіслати клопотання поштою на адресу суду або подати через канцелярію суду.
 - в. Якщо клопотання подається поштою, зробіть це рекомендованим відправленням (з повідомленням про вручення та описом вкладення). Не забудьте зберегти другий примірник опису вкладення, чек про відправлення листа, а після надходження на Вашу адресу повідомлення про вручення, також і його.
 - г. Якщо клопотання подається через канцелярію суду, один примірник клопотання залишається в суді, а на іншому працівник канцелярії суду ставить відмітку про прийняття (штамп, дату та підпис). Другий примірник клопотання зберігайте — це підтвердження Вашого звернення.
 4. Прийняти участь в судовому засіданні.
 - а. Після надходження Вашого клопотання суд повинен відкрити провадження та викликати Вас до суду. Засуджений доставляється в суд через адміністрацію установи виконання по-

- карань або забезпечується його участь в засіданні в режимі відеоконференції.
- б. Запишіть собі прізвище судді та номер справи, це може знадобитися Вам у подальшому.
 - в. Під час судового розгляду клопотання Ви повинні:
 - і. Підтримати клопотання.
 - ii. Пояснити суду, що у Вашому випадку має бути застосований «Закон Савченко».
 - iii. Просити зарахувати у строк покарання строк попереднього ув'язнення з розрахунку один день перебування під вартою за два дні позбавлення волі.
5. Отримати судові рішення.
- а. За результатами розгляду Вашого клопотання суд постановляє ухвалу. Цей документ суд має надіслати Вам та адміністрації установи виконання покарання.
 - б. Якщо суд не надіслав Вам ухвалу, подайте на його адресу заяву про надання Вам копії ухвали.
 - в. У разі відмови суду застосувати «Закон Савченко», Ви можете оскаржити це рішення в апеляційному суді. Апеляційна скарга подається через суд першої інстанції протягом 7 днів з дня проголошення ухвали.

Малиновський районний суд м. Одеси
вул. Василя Стуса, 1-А, м. Одеса, 65033
Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 р.н.,
який утримується
в Одеській виправній колонії (№ 14)

КЛОПОТАННЯ

про зарахування строку попереднього ув'язнення
у строк покарання

18 серпня 2016 року вироком Калузького районного суду Калузької області Іванова І. І. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 30, п.п. «а», «г» ч. 4 ст. 228.1 КК Російської Федерації і призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 7 років із відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму. Строк покарання Іванову І. І. рахувати з 18 серпня 2016 року. Зараховано Іванову І. І. в строк призначеного покарання строк тримання під вартою з 4 січня по 17 серпня 2016 року включно. Запобіжний захід Іванову І. І. у вигляді тримання під вартою до набрання вироком законної сили було залишено без змін. Вирок набрав законної сили 6 вересня 2016 року.

16 червня 2017 року ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси вирок Калузького районного суду Калузької області від 18 серпня 2016 року щодо Іванова І. І. приведено у відповідність із законодавством України. Суд ухвалив вважати Іванова І. І. засудженим за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 307 КК України до 7 років позбавлення волі. Запобіжний захід у виді тримання під вартою залишити без змін. Строк відбування покарання рахувати з 18 серпня 2016 року. У строк відбування покарання засудженому Іванову І. І. зарахувати час тримання під вартою в період з 4 січня по 17 серпня 2016 року (включно) та відбутий строк покарання у Російській Федерації.

29 серпня 2018 року в пунктах 105–107 постанови у справі № 663/537/17 Велика Палата Верховного Суду виклала правовий висновок щодо застосування норми права, передбаченої ч. 5 ст. 72 КК України (зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання) згідно з яким:

«...якщо особа вчинила злочин до 20 червня 2017 року (включно), то під час зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання застосуванню підлягає ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону № 838-VIII в силу як прямої, так і зворотної дії кримінального закону в часі.

Якщо особа вчинила злочин до 20 червня 2017 року (включно) і щодо неї продовжували застосовуватися заходи попереднього ув'язнення після 21 червня 2017 року, тобто після набрання чинності Законом № 2046-VIII, то під час зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання застосуванню підлягає ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону № 838-VIII. В такому разі Закон № 838-VIII має переживаючу (ультраактивну) дію. Застосування до таких випадків Закону № 2046-VIII є неправильним, оскільки зворотна дія Закону № 2046-VIII як такого, що «іншим чином погіршує становище особи», відповідно до ч. 2 ст. 5 КК України не допускається.

Якщо особа вчинила злочин, починаючи з 21 червня 2017 року (включно), то під час зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання застосуванню підлягає ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону № 2046-VIII (пряма дія Закону № 2046-VIII)».

Таким чином, строк попереднього ув'язнення Іванова І.І. тривав з 4 січня по 6 вересня 2016 року. Тому, за правилами, викладеними у постанові Великої Палати Верховного Суду, цей строк має бути зарахований із розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Враховуючи вищенаведене, керуючись ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26.11.2015 р. № 838-VIII, —

ПРОШУ:

зарахувати мені, Іванову Івану Івановичу, 01.03.1990 року народження, строк попереднього ув'язнення з 4 січня по 6 вересня 2016 року в строк відбування покарання з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

(дата)

(підпис)

Додаток 4.

ЯК ПОДАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ?

За Кримінальним кодексом України (далі — КК) особу може бути умовно-достроково звільнено (далі — УДЗ) від відбування покарання, зокрема, у виді позбавлення або обмеження волі. Кожен засуджений, який виконав вимоги закону, може отримати УДЗ та вийти на волю до повного відбуття покарання.

Для того, щоб отримати УДЗ необхідно:

1. З'ясувати, чи маєте Ви право на УДЗ.
 - а. Ви маєте право на УДЗ якщо Ви:
 - i. Відбули не менше $\frac{2}{3}$ покарання (у разі засудження за ст. 307 ч. 1 або 2 КК).
 - ii. Відбули не менше $\frac{3}{4}$ покарання (у разі засудження за ст. 307 ч. 3 КК).

Якщо Вам раніше було пом'якшено покарання актом амністії, помилування або за рішенням суду, фактично відбута частина покарання повинна обчислюватись виходячи з покарання, встановленого таким актом амністії, помилування або рішенням суду.

- iii. Маєте докази сумлінної поведінки під час відбування покарання.

На що можна орієнтуватись: зразкове дотримання вимог режиму, правил внутрішнього розпорядку; додержання дисципліни; виконання вказівок і розпоряджень адміністрації установи виконання покарання; наявність заохочень і відсутність стягнень; отримання загальної або про-

фесійної освіти під час відбування покарання; участь у самодіяльних організаціях засуджених; участь у заняттях релігійного напрямку, регулярне відвідування церкви; товариське ставлення до інших засуджених; позитивний приклад для поведінки інших засуджених.

iv. Маєте докази сумлінного ставлення до праці під час відбування покарання.

На що можна орієнтуватись: добропорядне, відповідальне та чесне ставлення до покладених трудових обов'язків; працьовитість, додержання правил трудового розпорядку, вимог трудового законодавства, правил охорони праці та техніки безпеки; бережливе використання обладнання, інструментів, матеріалів тощо.

2. Підготуватись до засідання комісії по УДЗ.

а. Протягом місяця з дня відбуття встановленої КК частини покарання комісія установи виконання покарання має вирішити питання про можливість застосування УДЗ. Засідання комісії має проводитись у Вашій присутності. Якщо рішення комісії буде позитивним, адміністрація звернеться до суду із поданням про УДЗ засудженого. У будь-якому випадку Вам мають оголосити рішення під підпис на протоколі засідання комісії.

б. На засіданні комісії буде розглянута характеристика засудженого від начальника відділення соціально-психологічної служби та матеріали особової справи засудженого. Від цих документів залежить, яке рішення буде прийнято комісією.

в. Для того, щоб характеристика була позитивною необхідно:

i. Отримати якомога більше заохочень.

ii. Погасити всі стягнення.

iii. Протягом найбільш можливого періоду мати сумлінну поведінку та працювати на виробництві.

3. Скласти клопотання до суду про УДЗ.

а. Якщо комісія установи виконання покарання вирішила не направляти до суду подання про можливість застосування до засудженого УДЗ, таке клопотання може подати до суду сам засуджений або захисник. Суд буде розглядати клопотання про УДЗ на підставі тієї самої характеристики установи виконання покарань та матеріалів особової справи засудженого.

б. Приклад клопотання Ви можете знайти за посиланням:

<http://khp.org/files/docs/1588085700.docx>

- в. Клопотання має бути адресоване місцевому суду, на території роботи якого засуджений відбуває покарання. На Інтернет-сайті судової влади (court.gov.ua/sudova-vlada/sudy) Ви можете знайти відповідний місцевий суд.
 - г. Засуджений подає клопотання через адміністрацію установи виконання покарань. Захисник засудженого може надіслати клопотання поштою на адресу суду або подати через канцелярію суду.
4. Прийняти участь в судовому засіданні.
- а. Після надходження Вашого клопотання суд повинен відкрити провадження та викликати Вас до суду. Засуджений доставляється в суд через адміністрацію установи виконання покарань або забезпечується його участь в засіданні в режимі відеоконференції.
 - б. З суду на Ваше ім'я через адміністрацію установи має надійти повістка про виклик. Запишіть собі прізвище судді та номер справи, це може знадобитися Вам у подальшому.
 - в. Під час судового розгляду клопотання Ви повинні:
 - і. Підтримати клопотання.
 - ii. Пояснити суду, що у Вашому випадку має бути застосовано УДЗ. Завдання суду з'ясувати Ваше ставлення до вчиненого злочину, праці та навчання, додержання Вами вимог режиму, участь у самодіяльних організаціях засуджених, а також Ваші наміри щодо прилучення до суспільно корисної праці (за можливості, розкажіть про Ваші конкретні плани на майбутнє) та потребу в наданні допомоги при обранні місця проживання і працевлаштування. Не забудьте розказати про Ваші міцні зв'язки з родиною.
 - iii. Просити звільнити Вас умовно-достроково.
5. Отримати судові рішення.
- а. За результатами розгляду Вашого клопотання суд постановляє ухвалу. Найімовірніше, одразу після судового засідання буде проголошена лише резолютивна частина ухвали — звільнити Вас умовно-достроково або відмовити в УДЗ. Цей документ суд має надіслати Вам та адміністрації установи виконання покарань.

- б. Якщо суд не надішле Вам ухвалу, подайте на його адресу заяву про надання Вам копії ухвали.
- в. У разі відмови суду звільнити Вас умовно-достроково, Ви можете оскаржити це рішення в апеляційному суді. Апеляційна скарга подається через суд першої інстанції протягом 7 днів з дня проголошення ухвали. Отже, на сьомий день Ви маєте подати Вашу апеляційну скаргу, навіть за відсутності у Вас копії цієї ухвали. Після отримання копії ухвали Ви зможете подати уточнену (доповнену) апеляційну скаргу.
- г. Повторно клопотання про УДЗ може бути подано через рік з дня постановлення ухвали суду першої інстанції.

Малиновський районний суд м. Одеси
вул. Василя Стуса, 1-А, м. Одеса, 65033
Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 р.н.,
який утримується
в Одеській виправній колонії (№ 14)

КЛОПОТАННЯ
про умовно-дострокове звільнення
від відбування покарання

18 серпня 2015 року вироком Калuzького районного суду Калuzької області Іванова І. І. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 30, п.п. «а», «г» ч. 4 ст. 228.1 КК Російської Федерації і призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 7 років із відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму. Строк покарання Іванову І. І. рахувати з 18 серпня 2015 року. Зарахувати Іванову І. І. в строк призначеного покарання строк тримання під вартою з 4 січня по 17 серпня 2015 року включно. Запобіжний захід Іванову І. І. у вигляді тримання під вартою до набрання вироком законної сили було залишено без змін. Вирок набрав законної сили 6 вересня 2015 року.

16 червня 2017 року ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси вирок Калuzького районного суду Калuzької області від 18 серпня 2015 року щодо Іванова І. І. приведено у відповідність із законодавством України. Суд ухвалив вважати Іванова І. І. засудженим за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 307 КК України до 7 років позбавлення волі. Запобіжний захід у виді тримання під вартою залишити без змін. Строк відбування покарання рахувати з 18 серпня 2015 року. У строк відбування покарання засудженому Іванову І. І. зарахувати час тримання під вартою в період з 4 січня по 17 серпня 2015 року (включно) та відбутий строк покарання у Російській Федерації.

29 серпня 2018 року ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси строк попереднього ув'язнення Іванова І. І. з 4 січня по 6 вересня 2015 року зарахований із розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Відповідно до ст. 12 КК злочин, за який засуджено Іванова І. І. відноситься до категорії особливо тяжких. В такому разі, згідно з п. 3 ч. 2 ст. 81 КК, засуджений має відбути не менше $\frac{3}{4}$ покарання, для того, щоб до нього могло бути застосоване умовно-дострокове звільнення. 1 серпня 2019 року Іванов І. І. відбув $\frac{3}{4}$ призначеного йому покарання (з урахуванням застосування ч. 5 ст. 72 КК України, в редакції Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII).

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 81 КК умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення. Так, під час відбування покарання у виправній колонії в Російській Федерації засуджений притягувався до дисциплінарної відповідальності за допущене порушення режиму відбування покарання (порушення локалізації). Був працевлаштований, за сумлінне ставлення до праці двічі застосовувались заходи заохочення (додаткова посылка, передача; достроково знято стягнення в порядку заохочення).

За час тримання в державній установі «Одеський слідчий ізолятор» порушень режиму тримання не допустив, до дисциплінарної відповідальності не притягувався, на профілактичному обліку не перебував. Особисті речі тримав в охайному стані, норм санітарії дотримувався. Турбувався про власний стан здоров'я. До представників адміністрації відносився ввічливо, законні вимоги виконував. В середовищі ув'язнених, в тому числі і в камері, конфліктних ситуацій не створював. На заходи профілактичного характеру реагував позитивно.

В державній установі «Одеська виправна колонія (№ 14)» засуджений Іванов І. І. характеризується позитивно. Отримав 1 заохочення правами начальника установи. Стягнень не має. Нетривалий час був працевлаштований в господарчій обслузі. На даний час працевлаштований в ливарній майстерні. У взаємовідносинах з іншими засудженими неконфліктний, зі всіма підтримує рівні стосунки. До майна установи і предметів, якими користується ставиться бережно. За характером спокійний, врівноважений. Дотримується правомірних взаємовідносин та ввічливого ставлення до працівників установи. Не допускає порушень вимог пожежної безпеки. Утримує своє спальне місце та приліжкову тумбочку в чистоті. У ставленні до засуджених та адміністрації колонії доброзичливий, так-

товний. У ставленні до себе — самокритичний. За вольовими якостями — цілеспрямований. Стосунки із засудженими негативної спрямованості не підтримує. Відповідно до статті 123 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі — КВК) приймає участь у реалізації програм диференційованого виховного впливу на засуджених в розділі «Правова просвіта». Відповідно до ст. 110 КВК підтримує зв'язки з рідними шляхом побачень, регулярного спілкування телефоном та отримує від них передачі. Згідно з вироком цивільний позов не заявлявся. Вину у скоєному злочині визнав повністю, розкавсяся.

Більш того, злочин, за який засуджено Іванова І. І., був вчинений під примусом в результаті погроз та залякування. Відповідно до довідки Міністерства соціальної політики Іванов І. І. визнаний жертвою торгівлі людьми. Національною поліцією визнаний потерпілим у кримінальному провадженні щодо торгівлі людьми.

На оперативно-профілактичному обліку в установі не перебуває. В цілому, за період відбування покарання, засуджений отримав три заохочення. Отримане ним стягнення погашено у встановленому порядку. Станом на момент розгляду клопотання засуджений продовжує працювати в ДУ «Одеська виправна колонія (№ 14)» та характеризується позитивно, як особа яка довела своє виправлення.

Таким чином, Іванов І. І. відбув більше с призначеного йому покарання, сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення. Враховуючи вищенаведене, керуючись статтею 81 КК, статтями 537, 539 КПК, —

ПРОШУ:

1. В порядку підготовки до розгляду мого клопотання зобов'язати адміністрацію установи виконання покарання завчасно надати суду особову справу засудженого Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 року народження, довідку про заохочення та стягнення, а також характеристику.

2. Звільнити мене, Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 року народження, засудженого вироком Калужького районного суду Калужької області від 18 серпня 2015 року (вирок приведено у відповідність із законодавством України ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси від 16 червня 2017 року), умовно-достроково.

(дата)

(підпис)

Додаток 5.

ЯК ПОДАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАМІНУ НЕВІДБУТОЇ ЧАСТИНИ ПОКАРАННЯ БІЛЬШ М'ЯКИМ?

За Кримінальним кодексом України (далі — КК) особам, які відбувають покарання у виді позбавлення або обмеження волі, невідбута частина покарання може бути замінена судом більш м'яким покаранням. Це дозволить засудженому до позбавлення волі бути переведеним до виправного центру з кращими умовами тримання та більшою свободою. А згодом замінити обмеження волі на виправні роботи або інше більш м'яке покарання.

Для того, щоб замінити покарання більш м'яким:

1. З'ясувати, чи маєте Ви право на заміну покарання.
 - а. Ви маєте право на заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням, якщо Ви:
 - і. Відбули не менше $\frac{1}{2}$ покарання (у разі засудження за ст. 307 ч. 1 або 2 КК).
 - ii. Відбули не менше $\frac{2}{3}$ покарання (у разі засудження за ст. 307 ч. 3 КК).

Якщо Вам раніше було пом'якшено покарання актом амністії, помилювання або за рішенням суду, фактично відбута частина покарання повинна обчислюватись виходячи з покарання, встановленого таким актом амністії, помилювання або рішенням суду.

- iii. Маєте докази, що стали на шлях виправлення.

На що можна орієнтуватись: відсутність стягнень протягом останніх шести місяців, наявність заохочень, зразкова поведінка і сумлінне ставлення до праці, навчання та виконання обов'язків в період відбування покарання.

2. Підготуватись до засідання комісії по заміні покарання.
 - а. Протягом місяця з дня відбуття встановленої КК частини покарання комісія установи виконання покарань має вирішити питання про можливість заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. Засідання комісії має проводитись у Вашій присутності. Якщо рішення комісії буде позитивним, адміністрація звернеться до суду із відповідним поданням. У будь-якому випадку Вам мають оголосити рішення під підпис на протоколі засідання комісії.
 - б. На засіданні комісії буде розглянута характеристика засудженого від начальника відділення соціально-психологічної служби та матеріали особової справи засудженого. Від цих документів залежить, яке рішення буде прийнято комісією.
 - в. Для того, щоб характеристика була позитивною необхідно:
 - і. Отримати якомога більше заохочень.
 - ii. Погасити всі стягнення.
 - iii. Протягом найбільш можливого періоду мати докази, що Ви стали на шлях виправлення.
3. Скласти клопотання до суду про заміну покарання.
 - а. Якщо комісія установи виконання покарання вирішила не направляти до суду подання про можливість заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, таке клопотання може подати до суду сам засуджений або захисник. Суд буде розглядати таке клопотання на підставі тієї самої характеристики установи виконання покарань та матеріалів особової справи засудженого.
 - б. Приклад клопотання Ви можете знайти за посиланням:
<http://khp.org/files/docs/1588250824.pdf>
 - в. Клопотання має бути адресоване місцевому суду, на території роботи якого засуджений відбуває покарання. На Інтернет-сайті судової влади (court.gov.ua/sudova-vlada/sudy) Ви можете знайти відповідний місцевий суд.
 - г. Засуджений подає клопотання через адміністрацію установи виконання покарань. Захисник засудженого може надіслати

клопотання поштою на адресу суду або подати через канцелярію суду.

4. Прийняти участь в судовому засіданні.
 - а. Після надходження Вашого клопотання суд повинен відкрити провадження та викликати Вас до суду. Засуджений доставляється в суд через адміністрацію установи виконання покарань або забезпечується його участь в засіданні в режимі відеоконференції.
 - б. З суду на Ваше ім'я через адміністрацію установи має надійти повістка про виклик. Запишіть собі прізвище судді та номер справи, це може знадобитися Вам у подальшому.
 - в. Під час судового розгляду клопотання Ви повинні:
 - і. Підтримати клопотання.
 - ii. Пояснити суду, що у Вашому випадку невідбута частина покарання має бути замінена більш м'яким покаранням. Завдання суду з'ясувати Ваше ставлення до вчиненого злочину, праці та навчання, додержання Вами вимог режиму, участь у самодіяльних організаціях засуджених, а також Ваші наміри щодо прилучення до суспільно корисної праці (за можливості, розкажіть про Ваші конкретні плани на майбутнє) та потребу в наданні допомоги при обранні місця проживання і працевлаштування. Не забудьте розказати про Ваші міцні зв'язки з родиною.
 - iii. Просити замінити невідбуту частину покарання більш м'яким покаранням.
5. Отримати судове рішення
 - а. За результатами розгляду Вашого клопотання суд постановляє ухвалу. Найімовірніше, одразу після судового засідання буде проголошена лише резолютивна частина ухвали — замінити невідбуту частину покарання більш м'яким покаранням або відмовити у заміні. Цей документ суд має надіслати Вам та адміністрації установи виконання покарань.
 - б. Якщо суд не надішле Вам ухвалу, подайте на його адресу заяву про надання Вам копії ухвали.
 - в. Якщо суд замінить покарання більш м'яким, згодом Ви можете претендувати на умовно-дострокове звільнення.

- г. У разі відмови суду замінити невідбуту частину покарання більш м'яким покаранням, Ви можете оскаржити це рішення в апеляційному суді. Апеляційна скарга подається через суд першої інстанції протягом 7 днів з дня проголошення ухвали. Отже, на сьомий день Ви маєте подати Вашу апеляційну скаргу, навіть за відсутності у Вас копії цієї ухвали. Після отримання копії ухвали Ви зможете подати уточнену (доповнену) апеляційну скаргу.
- г. Повторно клопотання про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням може бути подано через рік з дня постановлення ухвали суду першої інстанції.

Малиновський районний суд м. Одеси
вул. Василя Стуса, 1-А, м. Одеса, 65033
Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 р.н.,
який утримується
в Одеській виправній колонії (№ 14)

КЛОПОТАННЯ

про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким

18 серпня 2015 року вироком Калузького районного суду Калузької області Іванова І.І. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 30, п.п. «а», «г» ч. 4 ст. 228.1 КК Російської Федерації і призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 7 років із відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму. Строк покарання Іванову І.І. рахувати з 18 серпня 2015 року. Зарахувати Іванову І.І. в строк призначеного покарання строк тримання під вартою з 4 січня по 17 серпня 2015 року включно. Запобіжний захід Іванову І.І. у вигляді тримання під вартою до набрання вироком законної сили було залишено без змін. Вирок набрав законної сили 6 вересня 2015 року.

16 червня 2017 року ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси вирок Калузького районного суду Калузької області від 18 серпня 2015 року щодо Іванова І.І. приведено у відповідність із законодавством України. Суд ухвалив вважати Іванова І.І. засудженим за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 307 КК України до 7 років позбавлення волі. Запобіжний захід у виді тримання під вартою залишити без змін. Строк відбування покарання рахувати з 18 серпня 2015 року. У строк відбування покарання засудженому Іванову І.І. зарахувати час тримання під вартою в період з 4 січня по 17 серпня 2015 року (включно) та відбутий строк покарання у Російській Федерації.

29 серпня 2018 року ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси строк попереднього ув'язнення Іванова І.І. з 4 січня по 6 вересня 2015 року зарахований із розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі.

Відповідно до ст. 12 КК злочин, за який засуджено Іванова І.І. відноситься до категорії особливо тяжких. В такому разі, згідно з п. 3 ч. 4 ст. 82

КК, засуджений має відбути не менше $\frac{1}{4}$ покарання, для того, щоб до нього могла бути застосована заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. 8 січня 2019 року Іванов І. І. відбув $\frac{1}{5}$ призначеного йому покарання (з урахуванням застосування ч. 5 ст. 72 КК України, в редакції Закону України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26 листопада 2015 року № 838-VIII).

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 82 КК заміна невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосована, якщо засуджений став на шлях виправлення. Так, під час відбування покарання у виправній колонії в Російській Федерації засуджений притягувався до дисциплінарної відповідальності за допущене порушення режиму відбування покарання (порушення локалізації). Був працевлаштований, за сумлінне ставлення до праці двічі застосовувались заходи заохочення (додаткова посылка, передача; достроково знято стягнення в порядку заохочення).

За час тримання в державній установі «Одеський слідчий ізолятор» порушень режиму тримання не допустив, до дисциплінарної відповідальності не притягувався, на профілактичному обліку не перебував. Особисті речі тримав в охайному стані, норм санітарії дотримувався. Турбувався про власний стан здоров'я. До представників адміністрації відносився ввічливо, законні вимоги виконував. В середовищі ув'язнених, в тому числі і в камері, конфліктних ситуацій не створював. На заходи профілактичного характеру реагував позитивно.

В державній установі «Одеська виправна колонія (№ 14)» засуджений Іванов І. І. характеризується позитивно. Отримав 1 заохочення правами начальника установи. Стягнень не має. Нетривалий час був працевлаштований в господарчій обслузі. На даний час працевлаштований в ливарній майстерні. У взаємовідносинах з іншими засудженими неконфліктний, зі всіма підтримує рівні стосунки. До майна установи і предметів, якими користується ставиться бережно. За характером спокійний, врівноважений. Дотримується правомірних взаємовідносин та ввічливого ставлення до працівників установи. Не допускає порушень вимог пожежної безпеки. Утримує своє спальне місце та приліжкову тумбочку в чистоті. У ставленні до засуджених та адміністрації колонії доброзичливий, тактовний. У ставленні до себе — самокритичний. За вольовими якостями — цілеспрямований. Стосунки із засудженими негативної спрямованості не підтримує. Відповідно до статті 123 Кримінально-виконавчого кодексу

України (далі — КВК) приймає участь у реалізації програм диференційованого виховного впливу на засуджених в розділі «Правова просвіта». Відповідно до ст. 110 КВК підтримує зв'язки з рідними шляхом побачень, регулярного спілкування телефоном та отримує від них передачі. Згідно з вироком цивільний позов не заявлявся. Вину у скоєному злочині визнав повністю, розкавсяся.

Більш того, злочин, за який засуджено Іванова І. І., був вчинений під примусом в результаті погроз та залякування. Відповідно до довідки Міністерства соціальної політики Іванов І. І. визнаний жертвою торгівлі людьми. Національною поліцією визнаний потерпілим у кримінальному провадженні щодо торгівлі людьми.

На оперативно-профілактичному обліку в установі не перебуває. В цілому, за період відбування покарання, засуджений отримав три заохочення. Отримане ним стягнення погашено у встановленому порядку. Станом на момент розгляду клопотання засуджений продовжує працювати в ДУ «Одеська виправна колонія (№ 14)» та характеризується позитивно, як особа яка стала на шлях виправлення.

Таким чином, Іванов І. І. відбув більше $\frac{2}{3}$ призначеного йому покарання, сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів, що став на шлях виправлення. Враховуючи вищенаведене, керуючись статтею 82 КК, статтями 537, 539 КПК, —

ПРОШУ:

1. В порядку підготовки до розгляду мого клопотання зобов'язати адміністрацію установи виконання покарання завчасно надати суду особову справу засудженого Іванова Івана Івановича, 01.03.1990 року народження, довідку про заохочення та стягнення, а також характеристику.

2. Замінити мені, Іванову Івану Івановичу, 01.03.1990 року народження, засудженого вироком Калужського районного суду Калужької області від 18 серпня 2015 року (вирок приведено у відповідність із законодавством України ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси від 16 червня 2017 року), невідбуту частину покарання більш м'яким покаранням.

(дата)

(підпис)

Наукове видання

**МАЗУРОК
Дмитро Ігорович
УКРАЇНСЬКІ КУР'ЄРИ
В РОСІЇ**

ISBN 617-7391-79-0

9 786177 391790

Відповідальний за випуск *Є. Ю. Захаров*
Редактори: *Є. Ю. Захаров, І. В. Скачко*
Коректор *І. Б. Захарова*
Комп'ютерна верстка *О. А. Мірошніченко*

Підписано до друку 24.11.2020
Формат 60 × 84 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний.
Умов. друк. арк. 6,27. Гарнітура Myriad Pro
Наклад 500 прим. Зам. № ХС-02/20

ГО «ХАРКІВСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА»
61002, Харків, а/с 10430
<http://khpg.org>
<http://library.khpg.org>

ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ»
61002, Харків, вул. Дарвіна, 7, кв. 35
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
серія ДК № 4783 від 23.10.2014 р.
ел. пошта: distribution.hr.publisher@gmail.com

Видання та друк: ФОП Холтобін С. М.
61004, м. Харків, вул. Катерининська, буд. 18

ДЛЯ НОТАТОК

